

**T.C.
RECEP TAYYİP ERDOĞAN ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
BEDEN EĞİTİMİ VE SPOR ANABİLİM DALI**

**CİDDİ VE KAYITSIZ BOŞ ZAMAN KATILIMCISI SPOR
YÖNETİCİLİĞİ ÖĞRENCİLERİNİN DÖNÜŞÜMSEL LİDERLİK
EĞİLİMLERİNİN İNCELENMESİ**

(Yüksek Lisans Tezi)

Cengizhan BEDER

**Danışman
Doç. Dr. Ümit Doğan ÜSTÜN**

**RİZE
2024**

KABUL VE ONAY

Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalında, Doç. Dr. Ümit Doğan ÜSTÜN danışmanlığında, Cengizhan BEDER tarafından hazırlanan *Ciddi ve Kayıtsız Boş Zaman Katılımcısı Spor Yöneticiliği Öğrencilerinin Dönüşümsel Liderlik Eğilimlerinin İncelenmesi* adlı bu tez çalışması, 12/07/2024 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oy birliği/oy çokluğuyla başarılı bulunarak jürimiz tarafından **Yüksek Lisans Tezi** olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyeleri	Ünvanı, Adı SOYADI	İmza
Başkan	: Doç. Dr. Osman GÜMÜŞGÜL	
Üye	: Doç. Dr. Ümit Doğan ÜSTÜN	
Üye	: Dr. Öğr. Üyesi Cengiz BAYRAKTAR	

ETİK BEYAN

Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı Tezli Yüksek Lisans Programından mezun olmak üzere teslim ettiğim “Ciddi ve Kayıtsız Boş Zaman Katılımcısı Spor Yöneticiliği Öğrencilerinin Dönüşümsel Liderlik Eğilimlerinin İncelenmesi” adlı tezim, bilim ve araştırma etiği prensiplerine riayet edilerek tarafımdan yazılmıştır.

Tez çalışmamda, başka kaynaklardan aktarılan bütün bilgi ve alıntılar, Enstitünüz Tez Yazım Kılavuzuna uygun olarak açıkça gösterilmiştir. Kaynağı gösterilenler dışında kalan bütün bilgiler uygun araştırma yöntemi kullanılarak tarafımdan edinilmiş ve esere bu şekilde yansıtılmıştır. Şahsıma ait olmayan hiçbir bilgi, kasıt veya kusurlar, şahsıma aitmiş gibi gösterilmemiştir. İnternet kaynakları dâhil, sahibine/kaynağına atıf yapılmaksızın hiçbir bilgi kullanılmamıştır. Aksinin ortaya çıkması halinde doğacak bütün hukuki, idari, akademik ve etik sorumluluk tarafıma ait olacaktır. Eserin tesliminden sonra herhangi bir zamanda, bilim etiğine aykırılık tespit edilmesi ve / veya eserimle ilgili intihal veya intihal şeklinde anlaşılabilecek bir durumun ortaya çıkması halinde; Üniversiteniz ve eğitim kadronuzun hiçbir şekilde sorumlu tutulmayacağını hür irademle kabul, beyan ve taahhüt ederim.

12/06/2024

Cengizhan BEDER

ÖN SÖZ

Yüksek lisans eğitimim ve tez çalışmam süresince tecrübelerinden yararlandığım, bana her konuda yol gösteren ve yardımlarını esirgemeyen değerli hocam ve tez danışmanım Doç. Dr. Ümit Doğan ÜSTÜN'e,

Üniversite eğitimimin başlangıcından bugüne kadar üzerimde emeği olan tüm hocalarıma,

Hem maddi hem de manevi olarak eğitim hayatımın başlangıcından bugüne kadar daima yanımda olan babam ve anneme,

Sevgi, saygı ve teşekkürlerimi sunarım.

Cengizhan BEDER

2024/RİZE

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY	I
ETİK BEYAN.....	II
ÖN SÖZ	III
İÇİNDEKİLER	IV
ÖZET	VI
ABSTRACT.....	VII
KISALTMALAR.....	VIII
TABLolar LİSTESİ.....	IX
GİRİŞ	1
1. GENEL BİLGİLER	4
1.1. Boş Zaman	4
1.1.1. Zaman Kavramı	4
1.1.2. Boş Zaman Kavramı.....	5
1.1.3. Geçmişten Günümüze Boş Zaman	6
1.1.4. Boş Zaman Aktivitelerine Duyulan İhtiyacın Nedenleri.....	9
1.1.5. Boş Zaman Aktivitelerinin Sınıflandırılması	10
1.2. Ciddi Boş Zaman	12
1.2.1. Ciddi Boş Zaman Perspektifi	13
1.2.2. Ciddi Boş Zaman Teorisi	16
1.2.3. Ciddi Boş Zamanın Nitelikleri	18
1.2.4. Ciddi Boş Zaman Katılımcılarının Sınıflandırılması	21
1.2.5. Ciddi Boş Zaman Aktivitelerinin Yararları.....	25
1.3. Dönüşümsel Liderlik.....	26
1.4. Rekreasyon Liderliği.....	29
1.5. Dönüşümsel Liderlik ve Spora Katılım	32
2. YÖNTEM	34
2.1. Araştırma Modeli	34
2.2. Evren ve Örneklem	34
2.3. Veri Toplama Araçları	34
2.4. Prosedür	35

2.5. Verilerin Analizi	35
3. BULGULAR.....	36
4. TARTIŞMA VE SONUÇ	40
4.1. Tartışma	40
4.2. Sonuç.....	43
4.3. Öneriler	44
KAYNAKÇA.....	45
EKLER.....	51
ETİK KURUL KARARI	62

Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Anabilim Dalı : Beden Eğitimi ve Spor
Tez Türü : Tezli Yüksek Lisans
Danışman : Doç. Dr. Ümit Doğan ÜSTÜN
Hazırlayan : Cengizhan BEDER
Yıl : 2024
Sayfa Sayısı : 62

ÖZET

**CİDDİ VE KAYITSIZ BOŞ ZAMAN KATILIMCISI SPOR YÖNETİCİLİĞİ
ÖĞRENCİLERİNİN DÖNÜŞÜMSSEL LİDERLİK EĞİLİMLERİNİN
İNCELENMESİ**

Bu araştırma ciddi ve kayıtsız boş zaman katılımcısı spor yöneticiliği bölümü öğrencilerinin dönüşümsel liderlik eğilimlerinin incelenmesi amacıyla yapılmıştır. Çalışma nicel araştırma tekniklerinden ilişkisel tarama modelinde tasarlanmış olup çalışmaya Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Spor Bilimleri Fakültesi Spor Yöneticiliği Bölümünde öğrenim göre 117 öğrenci katılmıştır. Katılımcılar basit tesadüfi örnekleme yöntemine göre belirlenmiş ve çalışmada gönüllü olarak yer almışlardır. Çalışmada veriler araştırmacılar tarafından geliştirilen kişisel bilgi formunun yanı sıra “Dönüşümsel Liderlik Ölçeği” ile toplanmıştır. Ölçek tek faktörlü yapıyı destekleyen 8 sorudan oluşmaktadır. Verilerin analizinde yüzde, frekans ve çapraz tablolama gibi betimsel analizlerin yanı sıra bağımsız örneklem t testi, tek yönlü varyans analizi testi ve kısmi korelasyon analizi kullanılmıştır. Analiz sonuçlarına göre katılımcıların cinsiyet ve ciddi veya kayıtsız boş zaman katılımcısı olma değişkenlerine göre dönüşümsel liderlik eğilimlerinde anlamlı bir farklılık tespit edilmezken, sınıf değişkenine göre anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir. Buna göre birinci sınıf öğrencileri ikinci sınıf öğrencilerinden anlamlı şekilde yüksek dönüşümsel liderlik eğilimine sahiptir. Ayrıca katılımcıların yaşları ile dönüşümsel liderlik eğilimleri arasında anlamlı bir ilişki tespit edilememiştir.

Anahtar Kelimeler: Ciddi Boş Zaman, Dönüşümsel Liderlik, Rekreatif Boş Zaman

Recep Tayyip Erdogan University Institute of Graduate Studies

Department : Physical Education and Sports
Thesis Type : Master's Thesis
Supervisor : Assoc. Prof. Dr. Ümit Doğan ÜSTÜN
Author : Cengizhan BEDER
Year : 2024
Pages : 62

ABSTRACT

**EXAMINING THE TRANSFORMATIONAL LEADERSHIP TENDENCIES
OF SERIOUS AND CASUAL LEISURE PARTICIPANT SPORTS
MANAGEMENT STUDENTS**

This study aimed to investigate the transformational leadership tendencies exhibited by sports management students who engage in both serious and casual leisure activities. The study employed the relational screening model, which is a quantitative research technique. A total of 117 students from the Department of Sports Management at Recep Tayyip Erdoğan University, Faculty of Sports Sciences, participated in the study. The participants were selected using the simple random sampling method and willingly participated in the study. Data in the study were gathered through the utilization of the "Transformational Leadership Scale" and a personal information form created by the researchers. The scale comprises 8 questions that endorse a unidimensional structure. The data was analyzed using descriptive measures such as percentage, frequency, and cross-tabulation, as well as more advanced statistical tests including independent sample t-test, one-way analysis of variance test, and partial correlation analysis. The analysis results indicate that there were no significant differences in the participants' transformational leadership tendencies based on their gender and type of being serious or casual leisure participant. However, a significant difference was found based on the participants' class. First-year students exhibited a significantly higher inclination towards transformational leadership compared to second-year students. Furthermore, there was no significant correlation found between the ages of the participants and their inclination towards transformational leadership.

Keywords: Recreation Leisure, Serious Leisure, Transformational Leadership

KISALTMALAR

DL	:	Dönüşümsel Liderlik
MLQ	:	Çok Faktörlü Liderlik Ölçeği
PAP	:	Professional Amateur Public
RTEÜ	:	Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi
TDK	:	Türk Dil Kurumu
Ort	:	Ortalama
N	:	Kişi sayısı
Std	:	Standart
vb.	:	Ve benzeri
vd.	:	Ve diğerleri
yy.	:	Yüzyıl
Bkz.	:	Bakınız

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1. Katılımcıların kişisel bilgilerinin dağılımları	36
Tablo 2. Tanımlayıcı Analiz Sonuçları	36
Tablo 3. Ciddi Boş Zaman Katılımcılarının Boş Zaman Değerlendirme Biçimleri .	37
Tablo 4. Kayıtsız Boş Zaman Katılımcılarının Boş Zaman Değerlendirme Biçimleri	37
Tablo 5. Katılımcıların cinsiyetlerine göre dönüşümsel liderlik eğilimleri	38
Tablo 6. Katılımcıların sınıflarına göre dönüşümsel liderlik eğilimleri	38
Tablo 7. Katılımcıların ciddi/kayıtsız boş zaman katılımcısı olmalarına göre dönüşümsel liderlik eğilimleri	39
Tablo 8. Katılımcıların yaşları ile dönüşümsel liderlik eğilimleri arasındaki ilişki.	39

GİRİŞ

Boş zaman aktiviteleri, bireylerin yaşam kalitesini artıran ve genel iyilik hallerine katkıda bulunan önemli unsurlardır. Üniversite öğrencileri arasında boş zaman aktivitelerine katılım hem akademik başarıyı hem de kişisel gelişimi olumlu yönde etkileyebilir (Gökmen ve Şentürk, 2022). Boş zaman katılımcıları genellikle iki ana kategoriye ayrılır: ciddi ve kayıtsız katılımcılar (Akyıldız, 2013).

Ciddi boş zaman katılımı, bireylerin derinlemesine ilgilendiği ve zaman içinde ustalaşmayı hedeflediği aktiviteleri ifade eder. Bu tür katılım, bireylerin boş zamanlarını düzenli olarak ve uzun vadeli hedefler doğrultusunda değerlendirdikleri anlamına gelir. Bu zaman dilimi bireylerin yeteneklerini geliştirme, kendini ifade etme ve sosyal bağlantılar kurma fırsatları sunar (Liu vd., 2024). Bu katılım türü, genellikle yüksek düzeyde motivasyon ve bağlılık gerektirir (Tian vd., 2020). Kayıtsız boş zaman katılımı ise, bireylerin boş zamanlarını daha rahat ve düşük bağlılıkla değerlendirdikleri aktiviteleri ifade eder. Bu tür katılım, bireylerin boş zamanlarını stres atma, eğlenme ve dinlenme amaçlarıyla geçirdikleri aktiviteleri içerir. Kayıtsız boş zaman katılımı, genellikle daha düşük düzeyde bir planlama ve yatırım gerektirir (Nichols ve Edlund, 2020).

Dönüşümsel liderlik, liderlerin takipçilerini motive ederek ve ilham vererek performanslarını ve kişisel gelişimlerini artırma sürecidir. Dönüşümsel liderler, takipçilerinin ihtiyaçlarını anlamaya çalışır, onları teşvik eder ve kişisel ve profesyonel hedeflerine ulaşmalarında yardımcı olurlar. Bu liderlik tarzı, takipçilerin özgüvenlerini ve bağlılıklarını artırarak organizasyonel başarıyı da olumlu yönde etkiler (Gedik, 2020).

Boş zaman aktivitelerine katılım, bireylerin liderlik becerilerini geliştirmelerinde önemli bir rol oynayabilir. Ciddi boş zaman katılımı, bireylerin disiplin, azim ve kendini geliştirme gibi dönüşümsel liderlik özelliklerini destekleyebilir (İrhan, 2023). Öte yandan, kayıtsız boş zaman katılımı da bireylerin sosyal becerilerini ve stres yönetimi yeteneklerini geliştirebilir, bu da dönüşümsel liderlik potansiyelini artırabilir (Kumartaşlı ve İleri, 2022).

Araştırmanın Önemi

Bu araştırma, ciddi ve kayıtsız boş zaman katılımcısı üniversite öğrencilerinin dönüşümsel liderlik eğilimlerini inceleyerek, boş zaman aktivitelerinin liderlik gelişimi üzerindeki etkilerini daha iyi anlamayı hedeflemektedir. Üniversite öğrencilerinin boş zaman aktivitelerine katılım biçimleri, onların liderlik potansiyellerini ve gelecekteki profesyonel başarılarını etkileyebilir. Bu nedenle, araştırma bulguları, eğitimciler ve yöneticiler için önemli ipuçları sunabilir ve genç bireylerin liderlik becerilerini geliştirmelerinde yol gösterici olabilir.

Araştırmanın Amacı

Bu araştırma, üniversite öğrencilerinin ciddi ve kayıtsız boş zaman katılım düzeyleri ile dönüşümsel liderlik eğilimleri arasındaki ilişkinin ne olduğunu ve bu ilişkinin liderlik gelişimi üzerindeki etkilerini ortaya koymayı amaçlamaktadır. Üniversite öğrencileri, hayatlarının önemli bir döneminde, kişisel ve profesyonel gelişimlerine yönelik çeşitli deneyimler yaşarlar. Boş zaman etkinliklerine katılım, öğrencilerin stres düzeylerini azaltarak, sosyal becerilerini ve liderlik yeteneklerini geliştirmelerine katkı sağlar (Caldwell, 2005). Bu bağlamda, ciddi ve kayıtsız boş zaman katılımının öğrencilerin dönüşümsel liderlik eğilimlerine nasıl etki ettiğini anlamak, eğitim politikalarının ve liderlik geliştirme programlarının şekillendirilmesine yardımcı olabilir.

Problem Cümlesi

Bu bağlamda araştırmamızda, “Üniversite öğrencilerinin bireysel özellikleri ile ciddi ve kayıtsız boş zaman katılım düzeyleri, dönüşümsel liderlik eğilimlerini nasıl etkilemektedir?” sorusuna yanıt aranacaktır.

Hipotezler

Araştırmanın, ana problemine ilişkin olarak dört (4) farklı hipotez kurulmuştur.

- H₀: Katılımcıların cinsiyetlerine göre dönüşümsel liderlik eğilimlerinde anlamlı bir farklılık yoktur.
- H₀: Katılımcıların sınıf değişkenine göre dönüşümsel liderlik eğilimlerinde anlamlı bir farklılık yoktur.

- H_0 : Katılımcıların ciddi veya kayıtsız boş zaman katılımcısı olma durumlarına göre dönüşümsel liderlik eğilimlerinde anlamlı bir farklılık yoktur.
- H_0 : Katılımcıların yaşları ile dönüşümsel liderlik eğilimleri arasında anlamlı bir ilişki yoktur.

Araştırmanın Varsayımları

1. Katılımcıların verdiği cevapların dürüst ve doğru olduğu varsayılmıştır.
2. Katılımcıların dönüşümsel liderlik eğilimlerini ifade ederken tarafsızlık gösterdiği varsayılmıştır.
3. Dönüşümsel liderlik eğilimlerin, katılımcıların kendi deneyimlerine ve gözlemlerine dayandığı varsayılmıştır.
4. Örneklemin, üniversite öğrencilerinin genel popülasyonunu temsil ettiği varsayılmıştır.

Araştırmanın Sınırlılıkları

1. Araştırma yalnızca üniversite öğrenim, gören öğrenciler ile sınırlıdır.
2. Araştırma yalnızca üniversite öğrencilerinin anket formuna vermiş oldukları cevaplar ile sınırlıdır.
3. Katılımcıların kendi liderlik davranışlarına ilişkin algılarını değerlendirmesi, objektif olmayabilir ve bu durum araştırmanın sonuçlarını etkileyebilir.
4. Araştırma, belirli bir zamanda yapılan bir anket üzerine dayanmaktadır ve uzun vadeli değişimlerin belirlenmesi açısından sınırlıdır.

1. GENEL BİLGİLER

1.1. Boş Zaman

1.1.1. Zaman Kavramı

Her insan zamanı farklı algılarlar. Zaman felsefi, ruhsal ve sosyolojik boyutları olan bir olgudur. Örneğin maraton koşan bir birey için koşunun ilk kilometreleri çok hızlı geçerken son kilometrelere gelindikçe, fiziksel yorgunluğun etkisi ile geçen her dakika koşucuya çok daha uzunmuş gibi gelir. Zaman onu nasıl algıladığımıza bağlı olarak değişir. Passig zamanı üç kategoriye ayırmıştır (Passig, 2004):

Fiziksel (gerçek) zaman: Fiziksel zaman, saat ile ölçülebilen, geçmişten günümüze, günümüzden geleceğe uzamsal bir bağlantı sağlayan zamandır (Passig, 2004).

Biyolojik zaman: Vücut saati dediğimiz ne zaman uyku ne zaman yemek yeme ne zaman su içeceğimizi belirleyen, hayvanlarda kış uykusunu, çiftleşme dönemini belirler. Beden-çevre bütünlüğünün işleyişini biyolojik zaman düzenler (Tutar, 2007, Tengilimoğlu vd., 2003).

Psikolojik zaman: Fiziksel ve biyolojik zaman anlayışı zamanı objektif bir biçimde ölçerken, psikolojik zaman anlayışı zamanı sübjektif olarak ölçer. Algılanan zaman, saatin belirttiği zamandan farklı olabilir. Objektif zaman, herkes için aynı olan, saat tarafından çok kesin birimlerle ölçülürken; sübjektif olan psikolojik zamanın herkes tarafından anlaşılması güçtür (Passig, 2004).

Zamanın göreceliği üzerine hem fikir olunduğunu düşünecek olursak farklı bilim dallarına göre farklı birçok zaman kavramının tanımına ulaşırız, yaklaşımlar birbirinden farklıdır. Zaman kavramı ile ilgili birçok tanım olmasının sebebi herkesin ilgilenmek zorunda olduğu bir kavram olmasıdır. Bazılarına değinecek olursak, *“Zaman olayların geçmişten bugüne gelip, geleceğe doğru birbirini takip ettiği kesintisiz bir süreç olup, harekete anlam kazandıran temel unsurdur”* (Tutar, 2007, Tengilimoğlu vd., 2003). *“Zaman önüne geçilemez bir şekilde, sabit bir hızla akıp giden ve tüm bireylerin eşit şekilde sahip olduğu önemli bir değerdir”* (Özgen,1998). *“Belli bir işi yapabilmek için ihtiyaç duyulan veya geçen süredir”* (Güven ve Yeşil,

2011). Ardahan zamanı “*Başlangıcı ve bitişi belli olan değişimin var olduğu bir boyut*” olarak tanımlamıştır (Ardahan, 2016).

Günümüz dünyasında zamanın kullanımı etkileyen kişisel, sosyal ve kültürel, örgütsel ve çevresel bazı faktörler vardır. Gün içinde zamanı verimsiz kullanmamızın birçok sebebi olabilir. Bu sebepleri gruplara ayırdığımızda zaman sınıfları ortaya çıkmaktadır (Ardahan, 2016).

Kişisel Zaman: Kişinin kendine vakit ayırması, düşünmek için veya dinlenmek için harcadığı zamanı ifade eder. Kişisel zamanın verimli kullanılması, özel hayat, iş hayatı dengesinin kurulması başarıyı arttıracaktır (Ardahan, 2017).

Örgütsel Zaman: Çağımızın küreselleşen ekonomik yapısında örgütsel zaman, hedeflere ulaşmak için harcanan zamanı ifade etmektedir (Ardahan, 2017).

Yönetsel Zaman: Örgüt amaçlarına ulaşmak için tüm fonksiyonlarda zaman yönetimine dikkat edilmelidir (Ardahan, 2017).

Çalışma Zamanı: İşe harcanan zamanı ifade eder. İşveren açısından zaman verimliliği ölçmek için bir araçtır (Ardahan, 2017).

Serbest Zaman: Ardahan’a göre serbest zaman bütün zamanlarımızı, ruhsal ve fiziksel durumumuzu etkileyen bir zamandır. Etkileşim içerisinde bulunduğumuz oranda bizler için önem arz eder (Ardahan, 2017).

1.1.2. Boş Zaman Kavramı

Alan yazın incelendiğinde “serbest zaman” ve “boş zaman” kavramlarının farklı anlamları olmasına rağmen birbirinin yerine kullanıldıkları görülmektedir. Esasen, serbest zaman boş zamanı içine alan daha geniş bir kavramdır. “Serbest zaman, yaşam süresinde yer alan hayatımızı kazandığımız iş hayatı için harcadığımız zaman ve kişisel bakım, alışveriş gibi zorunlu ihtiyaçlarımızı gidermek için harcadığımız zaman dışında kalan tüm zaman dilimleri olarak kabul edilmektedir. Boş zaman kavramı ise serbest zaman içerisinde bulunur, ancak bireyin tercihleri doğrultusunda harcadığı, kendisi için özgürce kullanıldığı zamandır” (Yılgin, 2022). Özellikle İngilizce literatüre baktığımızda, “free time” ya da “spare time” (boş zaman) ifadelerin yanında “uncommitted time” (bağımsız zaman) ve “time out of work” (iş dışı zaman) “choosing time” (seçim zamanı) gibi farklı kullanımlarda görmekteyiz. Akademik alanda uzmanlarında Türkçede ortak bir kullanımda anlaşılmadığı terimler

arasında daha fazla anlam karmaşasına sebep olmamak için bu çalışma da boş zaman terimi kullanılacaktır (Yılgin, 2022).

Boş zaman kavramı ile ilgili birçok farklı tanım yapılmıştır. Bunlardan en bilinenleri;

“Bireyin hayatını kazanması ve biyolojik bakımını karşılanması için ayrılan zamanın dışında kalan zaman bölümünü ifade eder, bu durumda, seçim özgürlüğü bulunan bir süredir, olumlu bireysel doyum için sınırlamalar veya zamana bağlılık olmaksızın istediğinizi yapabilme özgürlüğüdür” (Mull vd., 2005).

Boş zamanı “artık zaman” olarak değerlendiren görüşe yakın bir tanım da Karaküçük ve Başaran dan gelmiştir. Boş zamanı, “çalışma saatleri ve zorunlu olarak kendisine ayıracağı zamanın dışında kalan ve özgürce kullanabileceği ve seçme şansına sahip olduğu bir zaman parçası” olarak ifade etmiştir (Karaküçük ve Başaran, 1996).

Tüm bu tanımlardan yola çıkarak boş zamanı “*bireyin temel ihtiyaçlarını ve bunları gidermek için harcadığı zamanın, çalışma ve bu gerekleri için harcanan (ulaşım, yemek vb.) zamanın dışında kalan, kendi hür iradesiyle kendisi için harcayacağı zaman bölümü*” olarak tanımlayabiliriz (Ardahan, 2016).

Birey boş zamanlarında ne ile uğraştığı konusunda tercihlerinde özgür olsa bile, neyin boş zaman aktivitesi olduğu, neyin olmadığı konusu bireyin o aktiviteye verdiği anlama bağlıdır. Örneğin boş zamanlarında bir spor tesisine egzersiz için giden biri rekreasyonel bir faaliyet içerisinde olurken, çocuğunu aynı spor tesisine spor yapması amaçlı götürmesi rekreasyonel bir faaliyet değildir (Kesim ve Karaküçük, 2016). Kesim ve Karaküçük’e göre rekreasyonel bir faaliyetin yenilenme ve kendini geliştirme amacıyla olması gerekmektedir. Ayrıca sadece fiziksel bir aktivite olması değil, sosyal, zihinsel ve ruhsal bir istekle yapılan tüm aktiviteleri kapsamaktadır (Kesim ve Karaküçük, 2016).

1.1.3. Geçmişten Günümüze Boş Zaman

20. yy sonları ile birlikte teknolojik ilerlemeler, sosyolojik değişimler sebebiyle boş zaman kavramı üzerinde daha çok duruluyor gibi görülse de boş zaman olgusu her zaman insanların ilgisini çekmiş bir olgudur. Çalışkanlığın abartılmış bir erdem olarak ifade eden Bertnard Russell, Aylaklığa Övgü (1932) adlı kitabında boş zamanı, planlanmadan yaşanan zamanlar olarak ifade eder. Çoğu zaman boş zaman kavramı

hiçbir şey yapmamak olarak algılansa da tarihsel sürecine baktığımızda çok farklı anlamlara gelmekte, toplumları birleştirici özelliğinin yanı sıra bireylerin gelişimleri için de eğitici yanı ve kültürel birikimine yaptığı katkı üzerinde fazla durulmamaktadır. Thomas Hobbes (1588-1699), toplum yaşamına kattığı bu anlamlı katkıdan ötürü boş zamanı, felsefenin kökeni olarak ifade eder (Kılbaş, 2004).

Yukarıda tanıımı birçok farklı şekilde ifade edilen boş zamanda yapılan tüm faaliyetlere “Rekreasyon” denir. İlk boş zaman faaliyetlerine dair izler İlkel kabilelerin paleozoik çağlarda mağara duvarlarına yaptıkları resimlerde görülmektedir. Tarım devrimi sonrası geçilen Neolitik Dönemle birlikte yaşam şekli tamamen değişen insanlar, yerleşik hayat, alışveriş gibi toplu yaşamın gereklilikleri ile tanışmaya başlamıştır. Sosyal sınıflar oluştuktan sonra boş zaman faaliyetleri sadece elit kesimin vakit ayırabildiği uğraşlar olarak görüldü. Köleler ve fiziksel işlerde çalışan alt tabaka sadece dinlenme için vakit bulabiliyor, eğlenceye vakit ayıramıyordu. Her çağın kendine özgü nitelikleri vardır. Kavramın genel tanımlarının kısıtlı olduğu ilk ve orta çağda daha çok iş ve boş zamanın iç içe geçtiği planlanmamış zamanlardan bahsetmek daha doğrudur. Roma İmparatorluğu döneminde orta sınıfın toplumdaki ağırlığı arttıkça toplumun eğlence hayatında değişiklikler olmaya başlamıştır. Bu eklenen yeni sınıf ile birlikte arenalar, stadyumlar inşa edilmeye başlanmıştır. Seneca ve Cicero gibi birçok ünlü Romalı düşünür boş zamanların değerlendirmesi ile ilgili kitaplar yazmışlardır. Seneca (M.Ö. 4- M.S. 66) eserlerinde genel olarak “insanların boş zaman ile meşgul olmak için emeklilik yaşlarını beklememeleri gerektiğini belirtir; verimli olunan çalışma çağları başta olmak üzere insanların tüm yaşamları boyunca kendilerine ait boş zamanlar yaratmalarını öğütler” (Holba, 2013). Eğlenceye dayalı boş zaman etkinlikleri Roma İmparatorluğunun yıkılışı ve ortaçağın başlaması ile çok büyük sekteye uğramıştır. Skolastik düşünce anlayışı ile eğlenmenin yasaklanması, çalışmanın kutsallaştırılması sonucu insanların tüm boş zamanlarını bir iş ile meşgul olması yüceltilmiştir. “Toprağa dönene dek, ekmeğini alın teri dökerek kazanacaksın” (Genesis,3,19) anlayışının yaşam şekline dönüştüğü bu çağda yaşayan St Paul tarafından da boş zaman “Az verim alınan bedensel egzersiz” olarak ifade edilmiştir (Karaküçük, 2016).

Modernleşme ve endüstrileşmiş toplumların uğruna mücadele etmesiyle başlayan, çalışma hayatının disipline edilmesi, kitle iletişim araçlarının çoğalması ve

kolay ulaşılabilir olmasıyla artan boş zaman talebi, modernleşmenin tarihi ile yakın ilişki içerisinde. 15. yy'da yaşamaya başlayan reform hareketleri ile boş zaman anlayışında değişimler yaşanıyor olsa da 17. yy ve 18. yy'da din adamları tarafından hala spor ve diğer eğlence anlayışları hoş karşılanmıyordu. Bu rağmen 1760'lı yıllardan itibaren başlayan Sanayi Devriminden sonra artan makineleşme süreci bireylere daha çok boş zaman kazandırdı. Ancak bu geçiş döneminde köylerden kentlere göç ve çarpık kentleşme sebebiyle yaşam alanlarında yeterli rekreasyon alanları düşünülmemişti. Ayrıca özellikle çocuk işçilerin çalışma şartları çok ağırdı. Sanayi devriminden sonraki süreçte 19 yy. a gelindiğinde toplum hayatında çok hızlı bir biçimde gözle görülür değişmeler yaşanmıştır. Demir yolu ağıının çoğalması, turizmin gelişmesine sebep olmuştur. Hala ağır çalışma koşullarının devam etmesi ve boş zaman etkinliklerini günah olduğunu düşünen toplumsal bir yaygın inanç, din adamları tarafından yayıldığı için Sanayi Devriminin kazanımları toplum hayatına yansımaları kısıtlıydı (Sayers, 1991).

1960'lı yıllara gelindiğinde iş hayatında yaşanan iyileştirme hareketleri, haftada sadece beş gün çalışmanın yaygınlaşması, kazanılan paranın çalışma dışı saatlerde harcanmasına sağlayacak zamanı çoğaltmıştır. Bu durumda Sayers'e göre boş zaman etkinliklerinin ve şehirlerdeki rekreasyon alanlarının çoğalmasına sebep olmuştur (Sayers, 1991). 2000'li yıllara gelindiğinde bireylerin serbest zaman etkinlikleri sadece eğlenmek amaçlı yapılmaktan çıkmış, bir yaşam şekli olarak benimsenen ciddi boş zaman etkinliklerine dönüşmüştür. Medya, bu değişimde başrol oynamıştır. Kültürel değişimlerin geniş kitlelere ulaşması eski dönemlere göre çok daha kolaylaşmıştır. Özellikle televizyon ve sosyal medya kişilerin boş zaman anlayışı üzerinde popüler kültürün yayılmasına öncülük etmiştir. Henri Lefebvre (2016), "Modern Dünyada Gündelik Hayat" isimli eserinde günümüz toplum yapısını boş zaman toplumu olarak ifade etmiştir. Günümüz Dünyasına kıtlıktan, bolluğa geçiş olarak değerlendirirken bir değerler değişimi yaşadığımızdan bahseder. Eğlenmenin, güzel vakit geçirmenin ön planda olduğu bu modern zamanlarda tatil anlayışı tüm toplumda değişmiştir. Zorunlu işlerimiz ve boş zamanlarımız dışında kalan ulaşım, yürütülecek işlem, formaliteler, vs. gibi iş dışındaki çeşitli gerekliliklere ayırdığımız zamanı "zoraki zaman" olarak ifade eden Lefebvre, modern çağda önceki dönemlere göre aslında harcadığımızın zamanın arttığını söyler. Bu sebeple de günümüzü henüz

boş zaman çağı olarak görmeyip henüz boş zaman kavramına ait değerlerin emekleme döneminde olduğunu belirtir. Bu süreçte hala emek yoğun çalışmaların devam ettiği, sonraki nesillerde otomasyonun artması ile emek gücünün tamamen kalkması ile bu sürecin tamamlanacağını ifade etmektedir. Gelecekte gerçekleşecek emek yokluğu durumu, belki biraz uzun ve sancılı olacak, birkaç kuşağın kaybolmasına sebep olacaktır ama sonrasında boş zamanı bol olan bir toplum yaratmak başarılacak, üreticiler, emek olmadan da üretimin gerekliliklerini yerine getirmeyi başaracak, kişiler bütün zamanlarını kendi özgür tercihlerine, neşeye ve zevke ayırması mümkün olacaktır. Kariyer hayatı çalışan bireylerin gündelik hayatında yaşadığı sıkıntıları azaltmaktan ziyade zaman zaman arttırmaktadır. Mevcut şartlarda, boş zaman sadece günlük rutin hayattan kopuşu temsil etmektedir. Bu zorlu değişim sürecinde eskiye ait değer verilen birçok şey yerini hızlı bir şekilde yerini yeni değerlere bırakmaktadır. Önceleri, eğlence veya harcanan emeğin karşılığı hak edilen bir ödül olarak görülen boş zaman, birçok kez tanımlandığı, ifade edildiği gibi özgür bir faaliyet olmaktan çıkmıştır. “Genelleştirilmiş gösteridir: Televizyondur, sinemadır, turizmdir” (Lefebvre, 2007). Meiskop’un modern toplumların serbest zaman değeri üzerine yaptığı araştırmada bireylerin 70 yıllık yaşamlarını incelemiş, çeşitli etkinlikler için harcanan zaman dilimlerini belirlemeye çalışmıştır. Yapılan bu inceleme bireyin ömrünün en büyük bölümünün boş zaman etkinlikleri ile geçtiğini göstermektedir. Bu araştırmaya göre, bireyler 70 yıllık ömürlerinin, 27 yılını boş zaman etkinlikleri ile geçirmektedir. Geri kalan zamanın 24 yılı uyku ile 7,33 yılı ise iş hayatı ile geçmektedir (Meiskop, 1991).

1.1.4. Boş Zaman Aktivitelerine Duyulan İhtiyacın Nedenleri

Boş zaman ihtiyacı ile boş zaman talebi birbiriyle aynı şey değildir. Araştırmalar genellikle bize göstermektedir ki bireylerin boş zamana duyulan ihtiyaçtan çok bir boş zamana duyulan talebin düzeyi ölçülmektedir (Torkildsen, 2012). İşte bu nedenle bizim de araştırmamızın temelini oluşturan koşmaya duyulan ihtiyacın nedenlerini belirlemek önem arz etmektedir. Farklı rekreatif etkinlikler için farklı motivasyon kaynakları, doyum düzeyleri, beklentiler, amaçlar kişiden kişiye değişiklik göstermekle beraber çalışmalardan çıkan sonuçlar arasında benzerlikler vardır (Karaküçük ve Gürbüz, 2007).

Bu benzerlikler üzerine yapılan çalışmalara örnek verecek olursak Kılbaş'ın belirlediği boş zaman etkinliklerine katılıma duyulan ihtiyacın nedenlerini şu şekilde sıralamıştır (Kılbaş, 2004).

- Kendini yenileme gereksinmesi
- Ödünleme gereksinmesi
- Eğitim gereksinmesi
- Gözlem gereksinmesi
- İletişim gereksinmesi
- Bütünleşme gereksinmesi
- Gruplaşma gereksinmesi
- Kültürel etkileşim gereksinmesi

Robert Futter Elkin'in bireyin çocukluk yıllarında yapmış olduğu rekreasyonel faaliyetin yetişkin bir bireyken katıldığı etkinliğe olan katkı düzeyini araştırdığı çalışmaya ait bulgular şu şekildedir (Elkin, 1965).

- Bireyin çocukluk çağlarındaki rekreasyonel faaliyete katılım düzeyi, yetişkin dönemindeki rekreasyonel faaliyete katılım düzeyini etkilemektedir.
- Çocuk çağlarında yaşadığı yer, yetişkinlik döneminde yapılan rekreasyonel etkinliğe katılım düzeyi üzerinde anlamlı bir etkisi yoktur.
- Çocukluk çağlarındaki yaşanan yer, yetişkinlik döneminde yapılan açık alan rekreasyonel etkinliğe katılım düzeyi üzerinde anlamlı bir etkisi yoktur.
- Çocukluk çağlarında yapılan açık alan rekreasyonel etkinliğin, yetişkinlik döneminde yapılan rekreasyonel etkinliğe katılım düzeyi üzerinde anlamlı bir etkisi yoktur.
- Bireyin yetişkin döneminde yapmayı tercih ettiği rekreatif faaliyet çocukluk çağında yapmayı bıraktığı değil, devam ettiği etkinliğe benzemektedir.

1.1.5. Boş Zaman Aktivitelerinin Sınıflandırılması

Boş zaman etkinlikleri; etkinliklerin fonksiyonlarına veya değişikliklerine tabi olarak gruplandırılabilir. Kişiler aktivitenin hedefi ve gönüllü olma isteği istikametinde etkinliklere katılmaya karar vermişse buna uygun boş zaman türü meydana gelmektedir. Aktivitelere katılan her birey için farklı amaçlar ve hedeflerin

olabileceği, bununla beraber birçok boş zaman aktivitesinin olduğu varsayıldığında kesinlikle bir sınıflama yapılmasının gerekliliği de ortaya çıkmıştır (Karaküçük, 2008).

Boş zaman aktiviteleri değişik şekillerde ve formatlarda sınıflandırılabilirler. Yere göre, vakite göre, yapılacak olan aktivitenin çeşidine göre, niteliğine göre; kişisel mi yoksa grup ile yapılıp yapılmadığına, fiziksel veya ruhsal olup olmadığına, terapötik fayda sağlayıp sağlamadığına gibi çeşitli şekillerde çoğaltılabilir. Yapılacak olan bu boş zaman aktiviteleri de maksatlarına ve fonksiyonlarına göre de sınıflandırılırlar. İstirahat, Kültürel ve tarihsel, sosyalleşmek, sporsal, turizm bazı yapıyor olabilirler (Mull vd., 2005).

Araştırmacılara göre boş zaman sınıflandırılmasında, mantık içerisinde temel alınan şey, bireylerin boş zaman faaliyetlerine iştirak eden olan gayeler, arzular ve hazlar olmalıdır (Karaküçük, 2008). Aktiviteye katılan bireylerin özellikleri, hedefler, yer Boş zaman aktivitelerinin türlerinin sınıflandırılmasında gibi kıstaslar rol oynamaktadır. Bu sınıflama yapılırken gözden kaçırılmaması gereken birçok önemli nota vardır. Yapılacak olan boş zaman aktivesi yapılmış olan bu sınıflandırmaların aynı anda birkaç tanesin dede yer alabilir (Sevil vd., 2012). Örnek olarak kayak golf ve buna benzer sportif aktiviteler aynı zamanda açık hava aktivitesi olarak da adlandırılabilir (Yüncü ve Şimsek, 2013). Boş zaman aktivitelerinin çok çeşitli olması bu tür durumlara karşılaşılmamasına sebeptir. Bu durum aktiviteler için net bir ayırımın yapılmasını zorlaştırmaktadır (Hazar, 2003).

Boş zamanla ilgili araştırmalar günümüze kadar birçok kez yapılmıştır ve bu çalışmalarda çeşitli boş zaman etkinlik türleri tanımlanmıştır. Bu tanımlamalar ve çeşitli sınıflandırmalar, boş zaman etkinlikleri türleri, boş zaman aktivite kategorileri, boş zaman etkinlik sınıfları, yetişkinler için boş zaman aktiviteleri, ciddi ve kayıtsız boş zaman türleri gibi birçok boş zaman kategorisi açıklanmış ve araştırılmıştır. (Gould vd., 2008). Bu aktiviteler sınıflandırılırken; kapalı veya açık hava alan aktif olarak yapılan veya pasif olarak yapılan- aktiviteler olarak birbirlerinden ayrıldığı görülmüştür. Sosyal etkinlikler, kültürel aktiviteler, kapalı alan etkinlikleri açık alan aktiviteleri, sportif etkinlikler (Obinna vd., 2009) gibi farklı özellikte olan boş zaman aktivitelerinin sınıflandırıldığı görülmüştür.

Araştırmacılara göre bireylerin aktivitelere katılma biçimi, yer, katılımcıların ulusları, demografik yapıları, nitelikleri, sayıları her açıdan değerlendirilerek

sınıflandırmaktadır (Hazar, 2003). Boş zaman aktivitelerine ve bu tür aktivitelere iştirak eden kişilerin hedefleri, arzuları ve hoşnut oldukları veya mutlu oldukları şeylerin farklılaşması sebebiyle sınıflandırmanın da bu anlamda farklı biçimlerde oluşturulması icap ettiği belirtilmektedir (Karaküçük, 2008).

Beş faktör modeli, kişilik özelliklerini genel olarak açıklamak için kullanılan bir psikolojik modeldir. Bu model, kişilik özelliklerini beş temel boyut üzerinden değerlendirir: dışadönüklük, uyumluluk, açıklık, duygu durumu denge ve sorumluluk. Lu ve Hu'nun araştırmasında, katılımcıların boş zaman tercihlerini belirlemek için 35 farklı boş zaman aktivitesi listesi kullanılmıştır. Bu aktivitelerin her biri, katılımcıların tercihlerini ve ilgi alanlarını temsil eden farklı alanları kapsamaktadır. Örneğin, spor aktiviteleri, sanatsal etkinlikler, sosyal etkinlikler gibi farklı kategoriler bulunabilir (Lu ve Hu, 2005).

1.2. Ciddi Boş Zaman

Stebbins (1997) tarafından yapılan etnografik araştırmalar sonucunda, ciddi boş zaman kavramını şu şekilde tanımlanmıştır:

“Ciddi boş zaman, özel bilgi, beceri ve deneyim gerektiren, önemli, ilgi çekici ve tatmin edici amatör, hobi veya gönüllü faaliyetlere odaklanarak, kariyer hedefleri doğrultusunda seçilen etkinliğe sistemli bir şekilde zaman ayırma sürecidir” (Shen and Yarnal, 2010, Kim vd., 2017).

Stebbins'e göre, boş zaman etkinliklerinde daha fazla doyum ve haz yaşayan bireyler genellikle çeşitli ve içerik olarak zengin etkinliklere yönelen kişilerdir. Bu durum, ciddi boş zaman kavramının boş zamanın genel tarifinin ötesine geçtiğini ve daha zengin deneyimler sunan etkinliklere odaklandığını göstermektedir. Başka bir yapılan tanımda; kariyerli bir birey olma düşüncesiyle oldukça haz verici olan, oldukça mühim, dikkat çekici ve kendine has bilgi, yetenek ve tecrübe gerektiren zevk için, hobi ya da gönüllü etkinliklerdir (Stebbins, 1997).

Yapılmış olan tüm bu kavramın niteliklerini belirtildikten yola çıkılarak İngilizce serious leisure ifadesinin Türkçe çevirisi olarak ciddi boş zaman söyleyişinden yararlanmasının uygun olduğu değerlendirilmiştir. Tercüme problemleri bil hassa teorik ve kurumsal amaçlı bilimsel araştırmalarda sözcüğün net olarak düşüncüyü ifade edebiliyor olması veya ifadede farklı anlamların oluşması endişesini oluşturmaktadır. Yaratılmış olan bu kavramsal sınırlar İngilizce serious

sözcüğünün “büyük ciddiyet, resmiyet, iç kapayıcı, neşesiz ve şaka olmayan” manalarından daha çok; “içtenlik, samimiyet, istek, önem, özen, itina” nitelendirmelerle bağli olduğunu ve bu sözcüklerle anlam elde ettiğini anlatmıştır. Bu açıdan lisanımızda ciddi tümcesinin “ağırbaşlı, tehlikeli, endişe veren, ağır, şaka olmayan” ifadelerinin yanında “titizlik göstermek, önem vermek, gerçek, önemli” (TDK Sözlüğü) ifadelerini de barındırdığı bilinmektedir. Bu sebepten, serious leisure’ın Türkçe anlamı olarak “ciddi boş zaman” dan yararlanılmış ve dikkat gösterilen, değer veren boş zaman biçimindeki ifadelerinde aynı anlamı bulduğu görülmüştür (Akyıldız, 2013).

1.2.1. Ciddi Boş Zaman Perspektifi

1982’den bu yana, boş zaman kavramı sosyal bilimler alanında kapsamlı bir şekilde araştırılmıştır. Bu süreçte, kavramın anlamıyla ilgili birçok çalışma gerçekleştirilmiştir. Özetle ciddi boş zaman yaklaşımı, kendi isteğiyle seçilen etkinliklere aktif katılım gösteren ve bu faaliyetlerden aldığı keyif nedeniyle, profesyonel iş hayatının dışındaki zamanlarında bilgi ve yeteneklerini değerlendirerek aktivitelere devam eden bireyleri kapsar (Üstün ve Üstün, 2020)

Boş zaman ciddi boş zaman perspektif tarafından merkez bir etkinlik gibi algılar ve bu etkinliği kuramsal olarak üç ana başlıkta tetkik edilir a) ciddi boş zaman faaliyetleri, b) kayıtsız boş zaman faaliyetleri ve c) proje merkezle/tabanlı boş zaman faaliyetleri (Üstün ve Üstün, 2020). Ciddi boş zaman perspektifinde anılan ciddi niteliği ciddiyet, ağır, kederli olma, tekdüzelik ve bunalım dan daha ziyade titizlik, candan, samimi, gerçek, önemli ve güvenilir e benzer nitelik ve nicelikleri barındıran bir sıfattır (Stebbins, 2016).

Ciddi boş zaman faaliyetleri Perspektife bakarak üç biçimde akış göstermektedir: a) amatör meşgaleler, b) hobi faaliyetleri ve c) gönüllü olma/kariyer gönüllülüğü. Amatör katılımcılar sanatsal, bilimsel ve sportif sahada olabilirler ve bir biçimde uzman ve profesyonel benzerleriyle karşılıklı olarak bir etkileşim halindedirler. Bu iki küme, konu olan faaliyetin uzmanlaşmış ve profesyonelleşmiş bireylerin gelir kaynağı olduğu için biri diğerinden ayrılır ve dolaylı olarak profesyonelleşmiş olanlar bu konunun haricinde kalır. Diğer bir taraftan hobiciler de kendi arasında beş ayrı grup altında tetkik edilir: a) para, pul vb. gibi koleksiyoncular,

b) amatör olarak tamir yapanlar, c) balıkçılık uçurtma vb. gibi yarışmacı olmayan faaliyet katılımcıları d) hobi amaçlı sportif faaliyetler e) temel bilim dalları ile ilgili hobiler (Stebbins, 2017).

Amatör, hobici ve gönüllü olarak ciddi boş zaman faaliyetlerinde yer alan iştirakçilerde aynı düzeyde olan fark ettirici niteliklerle belirtilebilir. Bu nitelikler (Stebbins, 2016):

- a) Sebat edebilme: faaliyetlerde benzer seviyede doygunluk hissetmek isteyen katılımcıların ara sıra yüz yüze karşılaştıkları güçlüklerle başa çıkabilme halini anlatır. Bir beyzbol oyuncusunun doğru hedefe isabetli atışlar yapmak için sürekli olarak atış çalışmaları yapması, bu kavrama bir misal olarak gösterilebilir.
- b) Kariyer elde edebilme: ilgi duyulan faaliyetin iştirakçisine iş hayatında başarılı olma ve uzmanlaşma fırsatları verilmektedir. Ancak bazı sanatsal ve sportif branşlarda bu vaziyetin tam tersine iş hayatında ilerlemesine engel olabilir.
- c) Kişisel çaba: Katılımcılar, aktivitelere bireysel bir çaba sarf ederek, özel bilgi, yetenek ve bilgilerini, eğitimlerini ve hatta bazı durumlarda tüm bu özelliklerin tamamını kullanırlar. Ciddi boş zaman etkinliklerine katılanlar, atletik yetenek, bilgi gibi bireysel çabalarla birlikte yüksek seviyede ilerleme gösterirler.
- d) Kalıcı faydalar: ciddi boş zaman faaliyetleri bireyin kendi öz güvenini kazanması, kendisini geliştirmesini, anlatabilmesini, ilerlemesini veya modernleşmesini, yapabilme ve başarabilme hissini, gururunu, kendisine olan saygısını, toplumsal iletişim ve kendini ait olma hissi gibi duygusal ve faaliyetin sürekli fiziksel (somut) yararlar temin eder.
- e) Ahlaki değer: Ciddi boş zaman etkinlikleri, sosyal ve kültürel değerlerle uyumlu niteliklere sahiptir.
- f) Özdeşleştirme eğilimi: ciddi boş zaman faaliyeti iştirakçisi ile faaliyet içerisinde süreç içerisinde bir bağ oluşur (Stebbins, 2017). Kayıtsız serbest zaman faaliyetleri, bireye manevi açıdan doyurucu bir tatmin sağlayan etkinlikler olarak değerlendirilebilir, sadece boş zamanı değerlendirmek için rastgele bir hususi gayret veya yetenek icap etmeyen faaliyetlerdir. Rastgele seçilmiş bir eğlenceli oyun ile az süren biçimde meşgul olma, oturma, uyuklamak ve gezi yapmak gibi huzur elde ettiren faaliyetler, televizyon

seyretmek, dergilere göz gezdirmek veya müzik dinletisi dinlemeye benzer çok hareketli olmayan faaliyetler, talih oyunu oynamak, arkadaşlar arsında salon oyunları okey monopol e benzer hareketli aktiviteler toplumsal bütünleşme ve sosyalleşmeyi kapsayan faaliyetler, yeme-ime, gibi ruhsal ve hissi uyarım yapan faaliyetler ve düşük düzeyde uygulanan step- aerobik, yoga gibi faaliyetler kayıtsız serbest zaman faaliyetleridir (Stebbins, 2006).

Kayıtsız boş zaman faaliyetleri, ciddi boş zaman faaliyetleri kadar sürekli olmasa da katılımcıya birçok fayda sağlayabilir. Bu yararlar özetle, faaliyetlerin meydana çıkarttığı yaratıcı olama durumu ve bilinmeyen bir şeyi keşfedebilme, televizyon, dergi-kitap, vs., vasıtasıyla neşeli ve hoş eğitim, güçlü biçimde canlanma, bireyler arası bağların güçlenmesi ilerlemesi durumudur (Stebbins, 2016). Ancak kayıtsız boş zaman faaliyetleri az önce bahsettiğimiz yararlarının yansıra, tercih edilen faaliyetin türüne göre birtakım negatif hallere de sebep olabilmektedir.  rnek vermek gerekirse doğru seçilmeyen kayıtsız boş zaman faaliyetlerinde, probleml  kişiler sıra dışı faaliyetlere yönelebilirler (Arslan, 2011).

Planlanmış ve tasarlanmış temeli olan boş zaman faaliyetleri ise az zamanda, mantıklı miktarda kompleks, bir kez ya da zaman zaman uğraştıran, her şeye karőın bireyi ilerleten ve yaratıcılığını arttıran faaliyetlerdir (Stebbins, 2007). Bir kez tasarlanmış olan aktiviteye bireyler hali hazırda ki düşünce ve yeteneklerini sergilerler. Buna ek olarak faaliyet baőlamadan dergi, kitap a benzer literatür ya da uzun sürmeyen bir eğitim aracılığıyla zaruri olan yönerge ve sorumluluklar hakkında bilgilenmeye çalıőırlar. Zaman zaman meşguliyet gerektiren bir projelerde ise bir kez tasarlanmış projelerin tersine iőtirakçi mantıklı güçlüklerle mücadeleden motive olmaktadır. Mutfak etkinliği ve dekoratif etkinlikler e benzer kreatif etkinliklerle uğraşmak, yakın arkadaşın doğum günü -niőanını gibi kutlamalarını planlamak, toplumun faydası için tasarlanmış projelerde görev almak zaman zaman bu projelere model olarak gösterilebilir (Stebbins, 2017).

Perspektif açısından ele alındığında, gönüllülük genellikle alturizm ve kişisel faydalar olmak üzere iki temel güdü üzerine odaklanır. Alturizm, başkalarına yardım etmek ve onların iyiliğini düőünmekle ilgili bir güdüyü ifade ederken, kişisel faydalar daha çok bireyin kendi çıkarlarına yönelik motivasyonları kapsar. Gönüllülük, alturizm ve kişisel faydalar arasında zıt iki güdü üzerine odaklanır diyebiliriz, çünkü

alturizm, başkalarının refahını düşünerek hareket etmeyi içerirken, kişisel faydalar daha çok bireyin kendi ihtiyaçlarını karşılamayı hedefler. Ancak, gönüllülüğün net bir şekilde anlaşılabilmesi için öncelikle gönüllülük kavramının tanımının yapılması önemlidir (Stebbins, 2011).

Stebbins'in eserinde, gönüllülüğü tanımlarken Smith, Stebbins ve Dover'in tanımına atıfta bulunularak "iktisadi veya istemsel olmakla birlikte kısa süreliğine dahi olsa gönüllülük esasına dayanan bir işi resmi veya gayri resmi ortamlarda gerçekleştiren kişi" olarak tanımlanmaktadır. Bu tanım, gönüllülüğün içerisinde iktisadi veya istemsel motivasyonların yer alabileceğini vurgulamaktadır (Stebbins, 2011). Örneğin, başkalarına hizmet etme veya fayda sağlama amacıyla gönüllük yapan kişiler, bu süreçte sosyal etkileşimden, kendini gerçekleştirme deneyiminden ve grup başarısına katkıda bulunmaktan gibi çeşitli faydalar elde edebilirler. Yani, gönüllülerin karşılıksız yardımlarıyla başkalarına hizmet etmeleri ve bir anlamda fayda sağlamalarıyla birlikte kendileri de bu süreçte çeşitli kazanımlar elde edebilirler. Gönüllülük, hem başkalarına yardım etme amacını taşıyan bir içeriğe sahip olabilir hem de gönüllülerin kendi kişisel gelişimlerine ve tatminlerine katkıda bulunan bir deneyim olabilir (Stebbins, 2011).

Ciddi boş zaman perspektifinin niteliğinden bahsedilirken perspektifin çok branşlı bir yapısının olması bütününe ayrıntılı araştırılmış ve bu yüzyıla nasıl entegre edilebileceği tartışmıştır. Ayrıca, ciddi boş zaman yaklaşımının son zamanlarda uluslararası bir boyut kazanması (örneğin AB ülkeleri) perspektifi önemli hale getirmektedir (Cohen-Gewerc ve Stebbins, 2013).

1.2.2. Ciddi Boş Zaman Teorisi

Stebbins araştırma ve incelemeleriyle ortaya çıkan ciddi boş zaman kuramının, amatör, hobici veya gönüllü aktivitelerle diğer türden boş zaman etkinliklerinden ayrıldığı düşünülmektedir (Stebbins, 1992). "*Ciddi boş zaman*" kavramı, katılımcının özel yetenek, bilgi ve deneyim elde etmek ve/veya ortaya çıkarmak amacıyla ilgi çekici ve tatmin edici bir şekilde düzenli olarak amatör, hobi veya gönüllü etkinlikleri takip etmesini ifade eder (Stebbins, 1992). Alternatif bir ifadeyle, ciddi boş zaman etkinlikleri, katılımcıları zorlukları ve karmaşıklığıyla etkileyen amatör, hobi veya gönüllü faaliyetlerdir. Bu tür etkinlikler, kişileri kendilerini geliştirmeye teşvik eden

ve derin bir ilgi duydukları alanda yeteneklerini keşfetmelerini sağlayan etkileyici deneyimler sunar (Stebbins, 2001).

Gönüllülük odaklı gerçekleştirilen aktiviteler, ciddi boş zaman mantalitesinde önemli bir yer tutmaktadır. Gönüllülük, özveri ve kazanç olmak üzere iki farklı motivasyon yolunu içermektedir. Bu iki yöntemle, bireyler gönüllük sayesinde başkalarına yardım etmeyi ve özveride bulunmayı hedeflerken aynı zamanda gönüllü etkinliklerden fayda sağlamayı amaçlamaktadır (Hagan, 2011). Stebbins (2001) tarafından yapılan araştırmalar, amatörlerin, hobicilerin ve gönüllülerin katıldıkları etkinliklerde keyif aldıklarını ve tatmin duyduklarını göstermektedir. Bu durum, toplumsal açıdan önemli bir kazanım olarak değerlendirilmektedir. Ciddi gönüllüler için bu etkinlikler, belirli bir zaman ve bölge içinde belirlenen görevleri yerine getirme zorunluluğunu ortaya çıkarır. Ancak bu zorunluluklar, ciddi boş zaman etkinliklerinden elde edilen faydalarla karşılaştırıldığında, gönüllüler için etkinliğin daha ağır bastığını göstermektedir (Stebbins, 2001).

Sosyal yaşamın hemen hemen her yerinde beceriler, bilgi ve tecrübeler ile uzmanlık, gönüllü bireylerin ilerlemesinde önemli değer katar. Gönüllüler kişisel nedenleri ile özveri hissinin bir karması neticesinde diğer bireylere yardım etmektir. Cuskelly vd. gerçekleştirdiği araştırmada kariyer gönüllüleri, bağlı bulundukları sportif teşkilatının iyi olabilmesi adına kendilerini ikinci plana atmaya istekli oldukları gözlemlenmiştir. Özellikle "kariyer gönüllüleri" olarak adlandırılan sürekli katılımcılar, bu tür aktivitelere daha fazla ilgi göstermektedir. Gözlemler, kariyer gönüllülerinin bu tür aktivitelere daha fazla katıldığını ve aynı zamanda kuruluşa olan bağlılıklarının da daha yüksek olduğunu ortaya koymaktadır (Cuskelly vd., 2002).

Kuşkusuz, bu bağlılık teşkilatın verimli çalışması açısından fayda elde etmektedir. Ciddi Boş Zaman teorisine göre, spor camialarında orta yaş üstü gönüllülerin deneyimlerinin araştırıldığı başka bir çalışmada, gönüllülerin katıldıkları etkinliklerden son derece olumlu deneyimler elde ettikleri saptanmıştır. Gönüllüler, bu deneyimlerin yaşamlarında önemli etkiler yarattığını ve sosyal ilişkiler, arkadaşlık gibi birçok faktörde fayda sağladığını beyan etmişlerdir. Gönüllülük faaliyetleri sayesinde, bireyler sosyal ağlarını genişletebilir, sağlam ilişkiler kurabilir ve toplumla bağlarını güçlendirebilirler. Bu deneyimler, gönüllülerin kişisel gelişimine katkı sağlarken aynı zamanda topluma hizmet etme fırsatı sunar (Misener vd., 2010).

Spor federasyonlarında faaliyet gösteren gönüllüler, etkinliklere büyük ölçüde zaman ve çaba harcarlar, bu yüzden kesinlikle ciddi boş zaman katılımcılarından biridirler. Gönüllüler federasyonların bir araya gelme süreçlerinde ve karar alma zamanlarında aktif olarak iştirak ederek Stebbins'in de tahmin ettiği gibi, bilgi ve deneyimleri gibi tüm becerilerini iletir ve daha yenilerini kazanma fırsatı yakalamakta, bu zaman zarfında gönüllü bireyler “kariyer gönüllüsü” olarak gözükmekte, kişisel ve toplumsal fayda sağlanmaktadır. Bu nedenle, spor federasyonlarındaki gönüllülerin teşkilata katılma motivasyonlarını anlamak için ciddi boş zaman perspektifinden yararlanmak mümkündür (Stebbins, 2001).

1.2.3. Ciddi Boş Zamanın Nitelikleri

Ciddi boş zaman etkinliklerinin katılımcısı katılacağı aktivite için sistemli bir şekilde hazırlanmakta, bu aktivite için birey kendini gelişimini sağlamaktadır, bilgi ve yeteneklerini yapacak olduğu aktiviteye kendini uyarla maktadır. Ciddi boş zaman bakış açısı, katılımcılarının bu zaman zarfındaki niteliklerini oldukça açık bir şekilde belirlemiştir. 18 adet alt ölçek geliştirilmiş ve bu geliştirilen ölçeklerden aşağıda açıklanmış olan 6 nitelik belirtilmiştir (Stebbins, 2001):

- **Boş Zaman Kariyeri:**

Kişinin boş zaman aktivitesine katılım zamanı içerisinde karşı karşıya geldiği durumlar, dönüm noktaları ve etkinliğin aşamaları ile biçimlenen bireysel gidişat olarak tanımlanabilir (Stebbins, 2001). Belirtilen aşamalar; Koşulların getirisi, bireylerin yeteneklerine, bilgi ve becerilerine bağlıdır ve bu süreçte devamlılık gösterir. Stebbins'e göre, Kariyer sürecinde ilerleme veya vazgeçme sebebi olarak koşulların istem dışı veya değişim olaylarını göstermektedir. Kariyerlerin kırılma noktalarının ise gidişatın doğasını etkileyen an içerisindeki durumlar olduğu belirtilmektedir (Stebbins, 2001).

- **Azim:**

Bireylerin ciddi bir çaba içerisinde oldukları sırada karşılaştıkları tüm zorluklara rağmen, azimle hareket etmeleri bu çabalarını günlük uğraşlardan ayıran bir faktördür. Katılımcılar, endişe, zorluklar, zarar görme, korku, utangaçlık gibi engellerle karşılaşır ve bu engellerle başa çıkmak için kararlılık gösterirler (Stebbins, 2001).

- Anlamlı Çaba:

Özel malumat ve beceri edinebilmek ve ilerletebilmek için zaman harcanılan önemli bireysel gayret, üçüncü özelliği meydana getirir. Aktivitenin çeşitliliğine göre değişim göstermekle beraber, birey bütün bu üçünü de sahip olmak için gayret sarf edebilir. Özetle, bir boş zaman kariyeri, bu meşguliye i ithaf edilen gayret ve güç ile şekillenir, kararlılık sergilemeye gereksinim duyar (Stebbins, 2001).

- Kalıcı Kazanımlar:

Bu elde edilen başarılar, ciddi boş zaman etkinlikleriyle ilişkili olarak elde edilen kazanımların ve değerlerin ortaya çıkmasından kaynaklanmaktadır. Stebbins'e göre niteliklerin kazanımlarının sınıflandırılmasına çok daha fazla fokuslanmış, değerleri ise hayal kırıklıkları, memnun olunmayan ve bireyler arası huzursuzluklar olarak açıklamıştır. Bu Kazanımlar yedi kişisel özellikten oluşmaktadır. Bu özellikler; bireyin kendin isini anlatabilme, gelişme gösteren öz-imaj, bireysel gelişme, kendini realizasyon etme, kişinin kendisinden memnun olma, rekreasyon ve çeşitli vaziyetlerde ekonomik geri dönüştür. Bu üç kazanım, toplumsal düzeyde elde edilen kazanımlardır ve bu kazanımlar, ekip yönetimi becerisi, ekip çalışmasının çekiciliği ve ekip başarısı şeklinde ortaya çıkar (Stebbins, 2001).

Sürekli kazanımlar, istenen veya hedeflenen bir kazanımın sürekli olarak elde edilmesini ifade eder (Driver vd., 1991). Kişisel kazanım, genel olarak elde edilen kazanımların aksine, her bireyin bireysel çabalarıyla ilgilenmesi sonucunda ortaya çıkan özel bir kazanımdır. Bu, bireyin sahip olduğu kişisel niteliklerini geliştirmesi ve ciddi bir katılımın bir sonucu olarak artan ruhsal kaynaklarıyla ilişkilidir. Bu kazanım, sevgiyle deneyimlenen ve önemsen en tecrübelerin toplamını temsil eder. Bireyin kapasitesini, yeteneklerini ve kullanılmaya hazır olan gücünü bütünü ile değerlendirmesi ve kendisini realizasyon etmek olarak betimlenmektedir. Bu da bireyin kendine has bilgi ve becerilerinin, malumatını önemli işlerde geliştirip tatbik ettiği anlamına gelmektedir (Driver vd., 1991).

Katılımcı bireyler bilgi, beceri ve yeteneklerini yalnız sadece tatbik etmekle kalmaz, bununla beraber dışa vururlar. Bu bilgi ve becerilerin ifadesi bireyin kendisini anlatabilme kazanımının bütünleyicisidir; başka bir bütünleyici ise bireyin bireyselliğini bir diğer tamamlayıcısı ise bireyin bireyselliğini dışa vurumu ile alakalıdır (Driver vd., 1991).

Kişinin kendisini veya kendi görevini anlama biçimi algılanan imaj olarak tarif edilir. Bu düşünce ciddi boş zaman etkinliklerine katılımı düzelir. Stebbins'e göre algılanan imaj kazancının kişinin kendisine has bilgi ve becerilerinin sergileyebilmesi ile kişinin düzeldiğini açıklamıştır. Shamir'in teorisine göre, bireyin sorumluluklarını uyumlu bir şekilde yerine getirmesi, kendini ifade etme algısında tatmin yaratır. Bu durum, bireyin değerli bir algılanan imajı sürdürdüğü ve kendini sunum yoluyla ifade ettiği anlamına gelir. Bir ciddi boş zaman etkinliği zaman zaman keyifli ve neşeli olabilir, ancak günlük boş zaman aktiviteleri benzer bir tatmini sağlayabilir. Tatmin veya mutluluk, ciddi boş zamanı diğer günlük boş zaman etkinliklerinden ayıran temel bir özelliktir; bu nedenle bu özellik, günlük boş zamanda genellikle bulunmamaktadır (Gökleme, 2019).

Rekreasyon, bireyin kendisini tekrardan var etmek veya yeniden biçimlendirme prosesidir; bu tarife bakıldığında, ciddi boş zaman katılımcıları etkinliklere yenilenme, tekrardan hayata gelme hisleri ile katılmaktadır. Mali açıdan geri dönüş, en yalın şekli ile ciddi boş zaman aktivitelerine katılımın neticesinde meydana gelen ihtisasların veya mahsüllerin mukabelesidir (Gökleme, 2019). Stebbins (2001)'e göre, maddi getirinin sağlandığı kazanımlar, içlerinde en zayıf mutabakatı temsil eder.

Ekip başarıları için kazanımlar, projeyi tamamlamada katılımcılara yardım etme, ekip gayretleri, ihtiyaç duyulma ve fedakârlık duyguları gibi unsurların birleşimiyle kazanılır. Bu ifadeler, ciddi boş zaman etkinliklerine katılan kişilerin çalıştığı ciddi boş zaman ekiplerinin birlikte hareket ettiğini ve birbirlerine bağlı olduklarını vurgular. Bu ekipler, katılımcıların çabalarına dayalı olarak ekip çalışmalarını sürdürmeye odaklanır. Byrne'a göre, uyumluluk sınırları içinde verilen mükâfatlar ve yardımlaşma, ekip içindeki etkileşimleri ve bu etkileşim neticesinde oluşan bağlanma duygusuyla beraber ortaya çıkan doyumları mümkün kılar. Ciddi boş zamanın beşinci özelliği olarak belirtilen uğraşın güçlü özdeşimi ise katılımcının seçtiği uğraşın kendisiyle özdeşleşmesini ifade eder. Bu ifadeler, ekip içindeki uyumun ve iş birliğinin, mükâfatların ve yardımlaşmanın, katılımcıların tatmin düzeylerini artırdığını ve ait olma hissi yarattığını belirtir. Ayrıca, ciddi boş zamanın beşinci niteliği olan güçlü özdeşim, katılımcının seçtiği uğraşla kendini bütünleştirmesini ifade eder. Bu özdeşim, katılımcıya güçlü bir bağ ve tatmin sağlar.

Bu kavramlar, ciddi boş zaman etkinliklerinin katılımcılar için anlamlı ve tatmin edici deneyimler oluşturmada önemli bir rol oynar (Byrne, 2013).

1.2.4. Ciddi Boş Zaman Katılımcılarının Sınıflandırılması

Katılımcılar boş zamanlarında etkinlik adı altında uğraşmış oldukları faaliyetler içerisinde sınıflandırılmaktadırlar. Bunlar; Gönüllüler, Amatörler ve Hobi olarak 3 ana başlık altında toplanmıştır.

- Amatörler:

Modern amatörlüğün ilerlediği zaman diliminde katılımcıların kendileri için belirlemiş oldukları faaliyetler yaşamlarının çok önemli bir bölümü haline gelebiliyor, sonuç olarak; bireyler katılımcı oldukları etkinliklere basite indirgemektense faaliyetlere bir meslek gibi yaklaşıyorlar. Profesyonelleşme, her iş grubuna göre farklılık gösterirken, bazı iş grupları ağır bir şekilde, bireyin iradesi dışında fark edilemeyen bir değişim gösterebilmektedir. Tanım içerisinde, Modern amatörlük bu değişimi anlatabilen en iyi tarif tanımıdır. Sportif, kültürel ve bilimsel çalışma çevrelerinde meslek içerisindeki çalışmaları ile modern amatörlük birbirlerine paralel özellikler gösteren bir ilerleyiş göstermektedir (Stebbins, 1992).

Bilimsel, Sanatsal, sportif vb. aktivitelerle ilgilenen modern amatörler, güçlü ve gösterişli özelliğini taşıdığından dolayı bir faaliyete başlarlar ve belirlenen bu faaliyet, kişinin faaliyete olan bağlılığı içerisinde ciddi bir şekilde olaylara yaklaşımı sonucunda, titiz, düzenli ve sistematik bir çalışma düzeniyle (pratik ve provalar gibi) bir hobiye dönüşmektedir (Stebbins, 1992).

Ciddi boş zaman etkinliklerine katılanların diğer amatörlerden ayrılan belirgin bir özelliği, onların profesyonel-amatör-halk (P-A-P: Professional-Amateur-Public) düzeninin içinde yer almalarıdır. Halk, amatörler ve profesyoneller arasında gözlemlenemeyen bağımsız bir işlevsel ilişki bulunmaktadır. Etkinliğe dahil olan amatör katılımcılar hem profesyonellerle hem de halkla çeşitli bağlantılar içerisindedir. Amatör katılımcılar da profesyonel katılımcılar gibi toplumda görev yaparak fayda sağlarlar. Amatörler, aynı zamanda profesyonellerin de sergileyebileceği en üstün performansı halka sunma konusunda cesaretlendirirler ve aşırı teknik ve kaynak kaybetme gibi durumlardan kaçınarak mükemmelliği korumak için direnç gösterirler. Amatörlük Profesyonelliğe giriş noktasıdır. Bu iki ana olgu

içlerinde kaçınılmaz bir ilişki ve etkileşimdedirler. Amatörler ve profesyoneller hem maddi hem de organizasyonel açıdan birbirlerine sıkı sıkıya bağlıdır. Amatörler, profesyonellerle birlikte çalışarak ya da kendi yeteneklerini ilerleterek profesyonel seviyeye ulaşarak, amatörler ile profesyoneller arasındaki bağı açıkça ortaya koymaktadır. Bu ilişki, amatörleri ve gönüllüleri hobiden ayıran en belirgin ve önemli özelliştir (Stebbins, 1982).

- Gönüllüler:

Gönüllülük kavramının ilk tanımı 1972’de ortaya çıkmıştır. Gönüllülük, “karşılık beklemeden yapılan çalışma” ve “heyecan verici bir boş zaman etkinliği” olarak ifade edilebilir. Gönüllülük, tercih edilen boş zaman aktivitesinin türüne bağlı olarak sosyokültürel açıdan farklılık gösterir (Stebbins, 2013). Gönüllülük, gönüllü katılımcıların sadece kendilerine değil aynı zamanda aile üyeleri dışında diğer bireylere maddi ve manevi kıymet ve nitelik yaratma temeline kurulmuş olmasıdır. Stebbins, iş ve boş zaman arasındaki gönüllülüğü sözlüksel olarak "mecbur olmadan veya zoraki olmaksızın, kendi istekleriyle ve üretkenlikle, altüst bir niyetle aktivitelere katılma" şeklinde tanımlamıştır. Başka bir deyişle, gönüllüler kendi beceri ve kaynaklarını kullanarak isteyerek katıldıkları ve tatmin sağlayan, başkalarına fayda sağlayan etkinliklere odaklanırlar (Üstün, 2016).

Gönüllü hareket, özgür bir iradeyle ve tamamen zorlama, bireysel ya da farklı farklı gruplarla maddi bir kazanç beklentisi olmadan yapılan eylemdir. Gönüllülük ise yararlı olarak farz edilen katkı ve destek faaliyetlerini içeren gönüllü eylemin bir parçasıdır. Gönüllü hareket yani gönüllülük, maddi faydadan daha çok, tehlikeli ve zararlı durumları önlemek, kaba güç, fizyolojik gereksinim ya da ruhsal ve toplumsal baskılar gibi hallerde yarar sağlamayı hedeflenmektedir. Gönüllülük, amatörler ve hobiler arasında belirgin bir farklılık olarak ortaya çıkar, çünkü sosyal fedakârlık ve başkalarını düşünme unsurlarını içerir. Gönüllülerin, örgütlenme içinde yer aldıkları görevler, diğer insanlara destek ve yardım etme gibi faktörler, gönüllüleri toplumda faydalı bireyler olarak diğerlerinden ayıran bir ayrım olarak ortaya çıkar. Gönüllülerden ayrı bir şekilde, amatörler ve hobicilerin ticari, akademik, sporla alakalı, artistik ve eğlence etkinlikleri sanatsal ve kültürel olarak katkı verebilme hedeflidir. Amatörler ve hobiciler için, diğer insanlara katkıda bulunma veya

fedakârlık yapma gibi çabalar ikincil bir amaç taşır. Bu durum, esas olarak bireysel çıkarları hedefleyen bir yaklaşıma sahip olmalarından kaynaklanır (Stebbins, 1982).

Ciddi boş zaman teorisinde, gönüllü uğraşların önemli bir yeri vardır. İki ayrı tutum gönüllülüğün güdülenmesinde önemlidir: “Fedakârlık ve menfaatçilik” (Hagan, 2011). Katılımcıların gönüllülük aracılığıyla diğer bireylere destek olmaları, fedakârlık göstermeleri ve farklı sebeplerle gönüllü katılımdan faydalanmaları, bu tutumları ifade etmektedir. Ciddi boş zaman gönüllüleri için bu aktiviteler, belirli bir bölge ve belirli bir zaman dilimi içinde yapılan zorunlu işleri gerektirebilir. Ancak, bu zorunluluklar, ciddi boş zamanın sağladığı kazanımlarla karşılaştırıldığında, gönüllülük duygusunun daha baskın olduğunu göstermektedir (Öğüt vd., 2013).

- Hobiciler:

Hobiciler tercih ettikleri etkinlik için hiçbir mecburiyetleri olmamasına rağmen, etkinlik için ciddi ve tüm özlüklerini kendilerini adayarak yoğun çaba sarf etmektedirler. Hobiciler bir hevesle vakit harcama arzusuyla ve Hedefsiz aktivitelere katılanlar genellikle yeni başlayanlar değildir. Hobi, bireyin tatmin edici, keyifli ve ilgi çekici bulunduğu bir ilgi alanıdır ve sağladığı faydalarıyla öne çıkar. Hobi, sıradan bir meşguliyet veya mesleki bir uğraşın ötesinde, kişinin uzmanlık seviyesine ulaştığı bir alandır (Akyıldız, 2013).

Hobiciler ile amatörler arasındaki en mühim ayırım, hobicilikle uğraşan bireylerin P-A-P modelinin dışında olmasıdır. Hobiciler etkinlikle ilgili maddi kazançlar, etkinliğin sağladığı diğer kazanımlarla karşılaştırıldığında ikinci plandadır yani profesyonel değildirler. Başka bir anlatımla, hobiyeye başlamanın sebebi için hiçbir zaman kazanç, ödül ya da parasal bir beklenti içinde olma değildir. Bu bakış açısıyla değerlendirildiğinde, hobiler amatör etkinliklere benzerlik gösterir; her ikisinde de maddi bir karşılık beklentisi düşük önceliklidir. Bu nedenle, amatör ve hobi etkinlikleri maddi kazanç elde etme veya başka bir iş alanı olarak görülmemelidir (Akyıldız, 2013).

Hobiciler toplamda 4 ayrı kategori altında bölümlere ayrılmıştır;

Birinci olarak koleksiyonculardır. Pul, nadir kitaplar ve eserler, kelebekler, kemancılar, mineraller veya resim malzemeleri gibi nesneleri biriktiren koleksiyoncular, bu nesnelere yönelik ticareti, toplumsal yararını veya doğasını veya nesnenin fiziksel koşullarını oluşturan teknik bilgiye sahiptirler. Koleksiyonculuğunu

yapmış oldukları eserlere, tarihsel açıdan, modern üretimi ile alakalı genel ve detaylı bilgilere değer göstermektedirler. Koleksiyonculuğunu yaptıkları eserlerin satışından bir kazanç sağlamayı değil, bireysel ya da toplum önünde Amacı, prestij kazanmaktır (Stebbins, 1982).

Kayıtsız koleksiyoncular ise kibrit kutuları, bira şişeleri, rozetler veya flamalar gibi çeşitli ürünleri toplama eğilimindedirler. Bu çeşit koleksiyoncuların topladıkları ürünler ticarete ilişkin, toplumsal veya modern üretimi ve birikimi bakımından bilgi icap etmeyen, teknik ve estetik açıdan herhangi bir değeri olmayan özelliklere sahiptir. Bu nedenle, bu tür koleksiyonculuk "hobi" olarak tanımlanır ve kayıtsız boş zamanın bir unsuru olarak kabul edilir (Stebbins, 1982).

Hobicilerin ikinci bir sınıfını oluşturanlar, üretim ve tamir alanında faaliyet gösteren kişilerdir. Yeni bir buluş ortaya koyanlar, oyuncak ve mobilya üreticileri, otomobil tamircileri, tekne yapımında çalışanlar, terziler, dokumacılar, oyma sanatı ile ilgilenenler ev yenileyen dekorasyoncular (Sürekli tekrarlanan bir etkinlik olarak) el sanatları ile ilgilenenler (belirli bir alanda uzmanlaşmayı gerektirmeyen) gibi hobiciler bu sınıflandırmanın içinde yer almaktadır. Ticari bir otomobil tamircisi, kıyafet üreticisi, çömlekçilik yapan kişi veya kendi evini yenilemek için harcama yapan kişiler bu sınıflandırmanın içine girmemektedir (Stebbins, 1982).

Hobicilerin üçüncü sınıfı ise etkinliğin katılımcılarıdır. Etkinlik katılımcıları kendi kişisel ve beceri gelişimleri için etkinliklere kararlı bir şekilde katılmaktadırlar. Bu etkinliklere katılan kişilerin, çaba gerektirmeyen ve rekabet içermeyen aktivitelere yönelmeleri, genellikle bedensel, zihinsel veya ruhsal bir rahatlama veya zevk amacı taşımaktadır. Bu tür etkinlikler arasında vücut geliştirme, yelkencilik, kayak, kuş gözlemi, balıkçılık, bilimsel ve tarihi eserlerin okunması gibi faaliyetler bulunmaktadır (Stebbins, 1982).

Hobilerini yarışma ve rekabete dayalı etkinliklerle pekiştiren katılımcılar, spor ve oyun severler olarak tanımlanmakta ve ayrı bir kategori oluşturmaktadır. Bu katılımcılar diğer hobicilerden farklı olarak belirli bir disiplin ve kurallar içerisinde hareket etmektedir. Bu etkinlikler profesyonel olmayan kros, bisiklet, dart, okçuluk ve benzeri gibi etkinlikleri içermektedir. Bu katılımcılar sürekli, sistematik ve kurallara uyumlu katılımcılardır (Stebbins, 1982).

Tarihsel sürece bakıldığında, sanat, spor, bilim ve eğlence sektörlerindeki hobi etkinlikleri ilerleme kaydederek bu tür etkinliklere katılan bireyler için bir kazanç kapısı olmuş ve hemen hemen profesyonelleş ilmiştir. Bu dönemde ilerleme kaydeden hobi etkinlikleri ise katılımcıların gösterdikleri sadakat çoğaldıkça amatör aktiviteler olarak değişmektedir (Stebbins, 1982).

1.2.5. Ciddi Boş Zaman Aktivitelerinin Yararları

Boş zaman faaliyetleri kişileri mesuliyetlerden uzaklaştıran, gösterişsiz, oyalayıcı ve bireye haz veren aktiviteler içerdiği için yaşam kalitesine önemli derecede katkı sağladığı düşünülmektedir (Mannell, 1993).

Ciddi boş zaman etkinliklerinin önemli özelliklerinden biri, somut ve sürekli faydaların veya ilerleme kaydeden sonuçların farkına varabilme olasılığıdır. Ciddi boş zamanın önemli ve kuvvetli bir amacıdır. Devamlı ve somut yararlar genellikle gerçekleştirme, kuvvetlenme, bireyin kendini anlatabilmesi, yenilenme, muvaffak olma duygusu, benlik algısı, toplumsal etkileşim ve kendini ait hissetme, etkinlik sonucunda somut bir şeyler elde etme, haz ve eğlence biçiminde ortaya çıkmaktadır. Son yarar olan haz ve hoş vakit geçirme ile birlikte kayıtsız boş zaman da kazandırdığı yararlardır (Hagan, 2011)

Ciddi boş zaman etkinliklerinde amatör, hobi veya gönüllü bir etkinliğe iştirak neticesinde yarar ve ödül kazanılmaktadır. Ciddi boş zaman etkinliklerine katılılan bireylerin tercih ettikleri amatör, hobi veya gönüllü etkinliklerden fayda arama çabaları Stebbins'in farklı araştırmaları sonucunda, amatörler, hobici ve gönüllülerin on farklı yarar elde ettiği belirlenmiştir. Bu yararlar uzun aylar hatta yıllar süren sürekli ve tekrarlayan çabaların sonucunda elde edilmektedir. Bu fayda ve yararlar bireysel ve toplumsal yarar olarak aşağıda görülmektedir (Hagan, 2011).

Kişisel faydalar;

- Kişisel güçlenme (sıkı sıkıya bağlanılan tecrübeler)
- Kendini gerçekleştirme (bilgi, beceri ve yeteneklerin ilerlemesi)
- Kendini ifade etme (gelişen bilgi, beceri ve yetenekler ile açıklamak)
- Benlik algısı (başkaları tarafından ciddi boş zaman etkinliklerine katılımcı olarak bilinme)
- Memnuniyet, haz, zevk (sıradan eğlence ve yoğun memnuniyetin birleştirmesi)

- Yenilenme / Canlanma
- Finansal getiri (ciddi bir boş zaman etkinliğine iştirak sonucunda)
Toplumsal ve sosyal faydalar;
- Sosyal etkileşim (diğer ciddi boş zaman etkinliklerinin katılımcıları ile etkinliğin getirdiği sosyal dünyanın içerisinde yer alma)
- Grup başarısı (ciddi boş zaman tasarısına yönelik başarının sağlanması için gurubun çabası; yardım eden, ihtiyaç duyulan, alturistik olma duyusu)
- Grubun ilerlemesine devam ettire bilirliliğine katkıda bulunmak (yardım eden, ihtiyaç duyulan ve alturistik kişi olma grubuna katkı sağlamaktadır) (Hagan, 2011).

1.3. Dönüşümsel Liderlik

İnsanların tarih boyunca temel ihtiyaçlarını karşılamak ve ortak hedeflerine ulaşmak için bir araya geldikleri örgütsel yapılar, sosyal yaşamın vazgeçilmez bir parçasıdır. Teknolojideki hızlı ilerlemeler, sosyal, kültürel, ekonomik ve politik alanlarda yaşanan değişimler, örgütsel yapılar üzerindeki pek çok dinamiği etkileyerek, liderliğe dair yeni anlayış ve yaklaşımlara ihtiyaç doğurmaktadır. Toplumun sürekliliğini sağlayan yönetsel mekanizmalar üzerinde etkili olan bu dönüşümler, liderliğin doğasını ve temel dinamiklerini günümüz perspektifinden yeniden ele almayı gerektirmiş ve dönüşümsel liderlik (DL) bu alanda önemli bir inceleme konusu haline gelmiştir (Burns, 2007). Bu bölümde dönüşümsel DL'nin, boyutları ve eğitimdeki yeri üzerinde durulacaktır.

Dönüşümsel liderlik kavramı ilk kez Downton (1973) tarafından liderlikte bağıllık ve karizma gerektiren liderleri tanımlamak için kullanılmıştır. Ancak bu kavram, James MacGregor Burns (2007) tarafından sistematik bir şekilde geliştirilip kavramsallaştırılmıştır. Burns, liderliği işlemsel-etkileşimsel ve dönüşümsel olmak üzere iki ana kategoriye ayırmıştır. Dönüşümsel liderlik, sadece takipçileri değil, aynı zamanda üst düzey yöneticileri ve çeşitli örgütleri de etkileyerek harekete geçirme ve değişim yaratma anlamında bir sosyal etki süreci olarak tanımlanır. İşlemsel-etkileşimsel liderlik ve DL arasındaki fark ise şudur:

İşlemsel-etkileşimsel liderler, takipçilerini değiş-tokuş prensipleri doğrultusunda motive ederken; dönüşümsel liderler, ahlaki değerlerden ödün

vermeden takipçilerin potansiyel güdülerini ortaya çıkarmaya, yüksek ihtiyaçlarını karşılamaya ve kişiliklerini geliştirmeye çalışır (Burns, 2007).

Burns'un (2007) işlemsel-etkileşimsel ve dönüşümsel liderlik arasında yaptığı bu ayrım, Bernard M. Bass (1985) gibi pek çok araştırmacının dönüşümsel liderlik üzerine yeni kavramsal yaklaşımlar geliştirmesine zemin hazırlamıştır.

Bass (1985), Burns'ün dönüşümsel liderlik kavramsallaştırmasını genişleterek, liderlik davranışları ve faktörlerini daha kapsamlı bir teorik yapı ile ele almıştır. Northouse'a (2019) göre, Bass'ın teorik modeli, takipçilere odaklanması açısından Burns'ün modelinden ayrılmaktadır. Bass'ın (1985) teorik çerçevesi, idealleştirilmiş etki, ilham verici motivasyon, entelektüel teşvik ve bireysel ilgi gibi boyutları içermesiyle, dönüşümsel liderlik kuramını örgütsel araştırmalarda önemli bir alan haline getirmiştir. Bass ve Avolio (1994) tarafından geliştirilen "Çok Faktörlü Liderlik Ölçeği (MLQ)", liderlik araştırmalarında geniş bir uygulama yelpazesi sunmaktadır.

Dönüşümsel liderlik, Bass ve Riggio (2006) tarafından takipçileri ortak bir vizyon ve hedefe bağlı kalmaya teşvik etme, takipçileri yenilikçi problem çözücüler haline getirecek tutum ve davranışlar sergileme, takipçilere koçluk, mentörlük ve destek sağlayarak takipçilerin liderlik kapasitelerini geliştirme olarak tanımlanmaktadır. Ayrıca, Bass ve Riggio (2006), dönüşümsel liderliğin işlemsel-etkileşimsel liderliğin bir genişletmesi olduğunu belirtmektedir. İşlemsel-etkileşimsel liderlik, örgütsel yapıyı harekete geçirmek için yalnızca ödül ve cezalara odaklanırken, dönüşümsel liderlik, çalışanların sosyal ve duygusal ihtiyaç ve beklentilerini karşılamayı ve onlara bir vizyon sunmayı amaçlayarak liderlik ve lider etkililiğini bir seviye ileriye taşımaktadır.

Bass (1999), dönüşümsel liderliği şu şekilde tanımlar:

Dönüşümsel liderlik (DL), idealize edilmiş etki (karizma), ilham verici motivasyon, entelektüel teşvik ve bireysel ilgi aracılığıyla liderin kişisel çıkarlarının ötesine geçmesini ifade eder.

DL, takipçilerinin olgunluk ve idealleri ile birlikte başarı, kendini gerçekleştirme ve kendilerinin, başkalarının, organizasyonun ve toplumun refahı ile ilgili beklentileriyle ilgilenir.

Daft ve Lane (2005), dönüşümsel liderliği, örgütsel yapının bağlı olduğu vizyon, strateji ve kültür gibi unsurlar üzerinde değişim yaratma süreci olarak tanımlar.

Antonakis ve diğerkleri (2003), DL'yi proaktif yaklaşımlarla takipçilerde kolektif birliktelik ve farkındalık oluşturarak sıra dışı amaçların gerçekleştirilmesi için güçlü bir irade yaratma yeteneğı olarak tanımlar. Ayrıca, DL'nin takipçilerin davranışlarına odaklanması, Yukl'a (2013) göre, takipçiler ile lider arasındaki güveni pekiştirerek, takipçilerin lidere olan sadakatini ve bağlılığını artırır ve böylece örgütsel hedeflerin gerçekleştirilmesine daha fazla katkı sağlar.

Northouse (2019), dönüşümsel liderliğin hem kurumları hem de insanları dönüştüren bir süreç olduğunu vurgular. DL, takipçilerin duyguları, etik değerleri, yaşam standartları ve uzun vadeli hedefleri üzerinde dönüşümsel bir etki yaratır ve bu dönüşüm sürecinde liderler ile takipçiler arasında güçlü bir karşılıklı bağıllık oluşur.

Bennis ve Nanus (1985), başarılı ve etkili liderlik stratejilerini belirlemeye yönelik yaptıkları araştırmada, dönüşümcü liderlerin dört ortak strateji uyguladığını belirtmektedir: a) paylaşılan ortak bir vizyon oluşturmak; b) örgütsel kültürü, paylaşılan değerler ve normlar etrafında şekillendirmek veya yeniden düzenlemek; c) güven inşa etmek; d) kendilerinin ve diğerklerinin güçlü yanlarına odaklanmak.

Kouzes ve Posner (2002), dönüşümsel liderliğı; geleneksel örgütsel süreçlere meydan okuma, örgüt üyeleri arasında ortak bir vizyon oluşturma, bu vizyonu gerçekleştirmek için gerekli kapasiteyi geliştirme ve takipçileri bu bağlamda eğitme, beklenen davranışları modelleme ve başarıya ulaşmak için örgüt üyelerine ilham verme bağlamında tanımlamaktadır.

Podsakoff ve diğerkleri (1990), dönüşümsel liderliğin örgüt kültürü ve yenilikçi iklim üzerindeki etkilerini araştıırken, dönüşümsel liderliğı şu şekilde tanımlar: (a) geleceğe yönelik bir vizyon sunmak; (b) takipçiler için uygun bir rol model sağlamak; (c) hedeflerin örgüt üyeleri tarafından kabul edilip benimsenmesini sağlamak; (d) yüksek performans beklentileri belirlemek; (e) bireysel destek sağlamak; (f) entelektüel uyarım sağlamak.

Özetle, dönüşümsel liderlik yaklaşımının, örgütsel kültürdeki değişimler aracılığıyla istenilen sonuçlara ulaşmak için örgüt üyelerinin sosyo-duygusal ihtiyaçlarını karşılamaya odaklandığı söylenebilir. Bu bağlamda, dönüşümsel liderliğin örgüt kültürü ve değerlerini geliştirmeye önem verdiği görölmektedir. Diğerk liderlik kuramlarından farklı olarak, dönüşümsel liderlik yalnızca sürece değil, bu süreci yönlendirecek bireylere de odaklanır ve takipçilerin başarı beklentileri, sosyal

ve duygusal gereksinimleri ile lider ve takipçiler arasındaki güvene vurgu yapar (Kouzes ve Posner, 2002).

1.4. Rekreasyon Liderliği

Bireyler etkinlik seçimlerini yaparken, gelenek ve göreneklerden, yasalardan, kurallardan, toplumsal saygınlık gerektiren davranışlardan etkilenir ve bu seçimlerini yaparken özgürdür. Köktaş önderliğin önemini belirtirken hem rekreasyon etkinliklerine gönüllü katılım ve demokratik insan ilişkilerinin gerektirmesine, hem de farklılaşmış değerleri ve becerileri kazandırmayı amaçlaması nedeniyle daha fazla çabaya gereklilik göstermesine değinmiştir. Bu nedenle rekreasyon programlarının başarısı için uzman önderlik gereklidir. Çünkü kişileri yeni etkinliklere katılmaya; ilgililerini geliştirmeye ve etkinliklerden zevk almaya yöneltirken kişilerde davranış değişikliğini tamamen örgütlenmiş grup ortamında gerçekleştirmeyi sağlayabilecek yaratıcı önderlere gereksinim duyulur. Bu biçimdeki grup çalışmaları içerisinde birey hem grup içinde kendi görüşünü korur, hem de kişiler arası karşılıklı etkileşimi olacağından toplumsal gelişme sağlanır (Köktaş, 2004).

Rekreasyon uygulamalarında “kurumların liderliği” ve “kişilerin liderliği” şeklinde iki yapıdan bahsetmek mümkündür. Özel, kamu ve sivil toplum kurumları bireylerin rekreasyon algısını pozitif yönde değiştirmek için kendileri organizasyon yapabilir, başka kurumların düzenlediği organizasyonlara ve bireyleri destekleyerek liderlik yapabilir. Kişilerin liderliğinde ise bireylerin sadece liderlik yapmasını değil, başkalarının liderliğine de açık olmayı ifade eder. Tek başına rekreasyon etkinliği yapan birey için kişinin kendi kendine liderliği önemli iken, rekreasyonel liderlik yapan bir kişinin düzenlediği etkinliğe katılan bireylere tutumunda ise başkalarının liderliğini kabul etme önemlidir (Ardahan, 2016).

Tezimiz ciddi boş zaman faaliyeti olarak koşuyu benimsemiş master sporcu yetişkinlerin kendilerine veya başkalarına yaptıkları liderlik anlayışının önemini vurgular. Master sporcular, kendi hedeflerine yönelik doğru alışkanlıkları sahip olmak için liderlik tutum ve davranışları sergilerler. Aynı zamanda yetişkin bireyler yarışmalara hazırlanırken antrenörlerin kendilerini sportif anlamda eğitmesine ve yarış organizasyonlarında rekreasyon liderleri tarafından yönlendirilmeye açık olmaları gerekir. Bu tip liderlik aslında bireyin kendisine liderliği ve başkalarının liderliğine

açık olması durumuna göre daha kolaydır. Başkalarına liderlik uygulamaları şu şekilde özetlemek mümkündür (Ardahan, 2016);

- Bireylerin, bireylere liderliği: Aile, arkadaşlar, eğitim hayatında olduğu gibi bireylerin birbirine olan liderliğidir.
- Bireylerin, topluma liderliği: Toplumda önder olarak gösterilen kişilerin liderliğidir.
- Bireylerin, kurumlara liderliği: Belirli bir vizyonu olan, toplumu dönüştürme yeteneği olan bireylerin, işletmelere, organizasyonlara, yerel ve merkezi yönetimlere, devlet uygulamalarına liderliğidir.
- Kurumların, bireylere liderliği: Kâr amacı güden veya gütmeyen kurumların, bireylere hizmet üretmek, yaşamlarına değer katmak için yaptıkları liderliği tanımlar.
- Kurumların, topluma liderliği: Kurumların, topluma hizmet etmeyi hedeflediği liderliği tanımlar. Sivil Toplum Örgütleri, halk eğitim merkezlerinde verilen eğitimler, belediyelerin yaşam kalitesini arttırıcı faaliyetleri bunlara örnek olarak gösterilebilir.
- Kurumların, kurumlara liderliği: Kurumların diğer kurumların işleyişine, kaynaklarının daha verimli kullanılmasına verdikleri destekleri ifade eder. Yüksek Öğretim Kurumunun üniversite bünyesindeki uygulamaları düzenlemesi bu duruma örnek olarak gösterilebilir.

Liderlik yaklaşımları kişilik yaklaşımı, davranış yaklaşımı, durumsal yaklaşım ve karşılıklılık yaklaşımı olarak dört şekilde ifade edilir. Köktaş (2004)'a göre Rekreasyon ve parklara ilişkin olanlardan “Kurumsal Durum Liderliği”, “İşlevsel Liderlik”, “Yetkeci Liderlik”, “Demokratik Liderlik”, “Bırakınız Yapsınlar Tipi Liderlik” tiplerinden bahsedebiliriz.

a) Kurumsal Durum Liderliği:

Bu kavram ilk olarak Selznick (1957) tarafından literatüre kazandırılmıştır. Değer aşılayan lider anlayışı ile kurumsal misyon ve vizyonun ötesinde örgütleri tanımlarlar. Bireylerin bağlı bulundukları örgütlerdeki tavır ve tutumlarını istenilen şekilde değiştirmeleri yönünde motive edilmesi bu liderlik tipiyle mümkün olur. Bireyleri değer verildiğini hissettirmenin bir yolu da örgüt değerlerini ciddiye almaktır (Kraatz vd., 2020).

b) İşlevsel (Etkileşimci) Liderlik:

James MacGregor Burns (1978) tarafından literatüre kazandırılmıştır. İşlevsel liderlik yaklaşımında lider verdiği talimatlar ile çok açık olarak işin kurallarını belirler. Tüm çalışma prosesleri adım adım belirtilmiş, tanımlanmış, iyi yapılması için tüm iş detaylı anlatılmıştır. Sonraki aşamalarda ödül-ceza yöntemi ile çalışma değerlendirmesi çalışanlara yapılır (Robbins, 1994). Antrenörün kendisini fiziksel ve mental olarak bir yarışmaya hazırlamasına izin veren sporcular, antrenman hedeflerine ulaşip ulaşamamasına bağlı olarak antrenörleri tarafından ödüllendirilmesi veya cezalandırılması durumu bu liderlik tipine örnektir.

c) Yetkeci (Otokratik) Liderlik:

Bu liderlik tipinde lider, aşırı merkezci bir yapıyla örgüt üyelerini yönetimin dışında tutar. Alınan kararlarda inisiyatifi tek başına kullanır. Kararları kişisel ve beğeniye göre verilir. Grupla sınırlı iletişim içindedir. Lider, kendisine bağlılık ve sadakat ister. Grup üyelerinin lidere yaranmaya çalışması olağan karşılanır. Genel anlamda toplumlarda büyüğe hürmet gösterme, kararları ondan beklenen kültürler içerisinde yaygın olan liderin bu şekilde güvenilir ve bilgisi sahibi olduğuna inanılır. Kendilerinden daha tecrübeli ve başarılı bir koşucuyu lider seçerek, koşu partnerliği yapan koşucuların koşulacak mesafe ve hızı belirlemede liderin kararlarını uygulamaları buna örnek verilebilir (Robbins, 1994).

d) Demokratik Liderlik:

Al Khajeh (2018) göre, “Demokratik liderlik karar alma sürecinin tüm çalışanlar tarafından paylaşıldığı bir liderlik türüdür.” Lider ile grup üyeleri arasındaki ilişkiler sıkıdır. Sorumluluk grup üyeleri arasında paylaşılır. Ödüllendirme motivasyon amaçlı kullanılır. Grup içi çatışmalar azdır, birlik ve beraberliğe dayalı bir düzen kurulur. Rekreasyon alanındaki rutin uygulamalarında hem hizmet alıcı bireylerle hem de hizmeti sağlayanlar arasındaki ast-üst ilişkilerinde tercih edilmesi gereken liderlik türü demokratik liderliktir. Antrenörün, sporcusunun o günkü fiziksel ve mental durumuna göre antrenman programını belirlemesi, hedefler koyması bu liderlik türünün koşudaki uygulamalarından biridir.

e) Bırakınız Yapsınlar (Serbesiyetçi) Tipi Liderlik:

Grup içi alınan kararlarda inisiyatif üyelere aittir. Örgüt üyeleri, serbesttir. Grup lideri amaç ortaya koymaz. Üst düzey bilgi düzeyine sahip, uzman kişilerin

oluşturduğu gruplarda tercih edilir (Ardahan, 2016). Uzun mesafe koşucuları beraber antrenman yaparken veya yarışırken belirli bir tempoda birbirlerini çekerek koşarlar. Belirli sürelerle her sporcu kendi dayanıklılığına göre gruba liderlik yapar. Yarışma veya antrenman süresince grupta kopmalar yaşansa da her sporcu elinden gelen gayreti göstererek performansını sergiler. Bu grubun üyeleri kendi amaçları doğrultusunda hareket etmekte özgürdür (Ardahan, 2016). Yeri geldiğinde demokratik yeri geldiğinde otokratik olabilen lider, iyi liderdir. Ancak çoğunlukla demokratik olması gerekmektedir. Liderler, insanların davranışların analizini yapabilmeli, bireylerin kişisel beklenti ve istekleri olduğunu bilmelidir. Lider grupta kendi durumunu korumalı, grubun normlarına uymalı, öncülük yapmalı, uyulmayacak emirler vermemeli, emir verirken kurulu iletişim kanallarından yararlanmalı, toplumsal etkinlik olanakları içinde üyelerle etkileşmeli, Grubun içinde bir üyeyi ne övmeli ne de suçlamalı, durumun bütünü göz önünde bulundurmalı, disiplini sağlarken, ceza vermekten çok, bireyin kendisini disipline edeceği koşulları sağlamalı, sözü dinlenmeli ve kendini tanımalıdır (Ardahan, 2016).

1.5. Dönüşümsel Liderlik ve Spora Katılım

Dönüşümsel liderlik, liderin takipçilerini etkileyerek onların potansiyellerini gerçekleştirmelerine yardımcı olmayı hedefler. Bu liderlik yaklaşımı, liderin vizyonunu paylaşması, takipçilerini cesaretlendirmesi, ilham vermesi ve onların bireysel gelişimlerine odaklanmasıyla tanınır. Dönüşümsel liderler, takipçilerini güçlendirirken, onlara model olurlar ve onların yeteneklerini keşfetmeleri ve kullanmaları konusunda teşvik ederler. Bu liderlik tarzı, takipçilerin motivasyonunu artırır, performanslarını iyileştirir ve takım bağlılığını güçlendirir (Bass, 1985). Spor, liderlikle doğrudan ilişkilendirilebilen bir alandır. Bir spor takımının başarısı, liderlik becerilerine ve takım üyelerinin motivasyonuna bağlıdır. Dönüşümsel liderlik, spor takımlarında başarıyı artırmak için etkili bir yaklaşım olabilir. Bir dönüşümsel lider, takım üyelerini ortak bir vizyon etrafında bir araya getirir ve onları motive eder. Kendine güveni artırır, başarıya olan inancı pekiştirir ve takım üyelerinin potansiyellerini gerçekleştirmelerine yardımcı olur (Bass, 1985).

Dönüşümsel liderlik, sporcuların kişisel gelişimi üzerinde de olumlu etkilere sahiptir. Sporcular, dönüşümsel liderlik yaklaşımıyla desteklendiklerinde, kendilerine

olan güvenleri artar, motivasyonları yükselir ve daha yüksek performans gösterirler. Dönüşümsel liderler, sporcuların yeteneklerini keşfetmelerine ve geliştirmelerine yardımcı olur. Bu da sporcuların kendi sınırlarını zorlamalarına ve daha üst seviyelere ulaşmalarına olanak tanır (Terlemez, 2020).

Sporun, bireylerin sağlığı, sosyal becerileri ve yaşam kalitesi üzerinde bir dizi olumlu etkisi vardır. Spor, fiziksel olarak aktif olmayı teşvik eder, obezite riskini azaltır ve kardiyovasküler sağlık üzerinde olumlu etkileri vardır. Aynı zamanda stresi azaltır, mental sağlığı iyileştirir ve özgüveni artırır. Spor ayrıca sosyal etkileşimi teşvik eder, takım çalışması becerilerini geliştirir ve disiplini öğretir. Dönüşümsel liderlik ve sporun bir araya gelmesi, spor katılımını artırabilir ve sporun faydalarını daha da güçlendirebilir. Dönüşümsel liderler, sporcuların motivasyonunu ve katılımını artırabilir. İyi bir dönüşümsel lider, sporculara destek olur, onları cesaretlendirir ve onlara ilham verir. Sporcular, liderlerinin onlara güvendiğini ve onları desteklediğini gördüklerinde daha fazla motive olurlar ve spor etkinliklerine daha aktif bir şekilde katılırlar (Terlemez, 2020).

Ayrıca, dönüşümsel liderlik, sporcuların kişisel gelişimine de katkıda bulunur. Liderler, sporcuların güçlü yönlerini keşfetmelerine ve bunları kullanmalarına yardımcı olur. Sporcunun yeteneklerini geliştirmesi için gerekli kaynakları sağlar ve onlara rehberlik eder. Bu da sporcuların kendilerini geliştirmelerine, yeni beceriler öğrenmelerine ve potansiyellerini maksimum düzeyde kullanmalarına olanak tanır (Terlemez, 2020).

2. YÖNTEM

2.1. Araştırma Modeli

Mevcut araştırma, nicel araştırma tekniklerinden ilişkisel tarama modeline göre tasarlanmıştır. İlişkisel tarama modelleri, iki veya daha çok sayıdaki değişken arasında birlikte değişimin varlığını ve/veya derecesini belirlemeyi amaçlayan araştırma modelleridir. İlişkisel tarama modelleri de korelasyon ve karşılaştırma türü ilişkisel tarama modelleri olmak üzere ikiye ayrılır. Korelasyon türü taramalar değişkenlerin birlikte değişip değişmedikleri, birlikte bir değişme varsa, bunun nasıl olduğunun belirlenmeye çalışıldığı modellerdir. Karşılaştırma türü tarama modellerinde ise en az iki değişken bulunur. Sınanmak istenen bağımsız değişkene göre gruplar oluşturulur ve bağımlı değişkene göre aralarında bir farklılaşma olup olmadığı incelenir (Kuzu 2013: 27). Mevcut araştırmada hem korelasyonel hem de karşılaştırma türü tarama modellerinden faydalanılmıştır.

2.2. Evren ve Örneklem

Çalışmanın evrenini (N) Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Spor Bilimleri Fakültesi Spor Yöneticiliği Bölümü öğrencileri oluşturmaktadır. Örneklemi (n) ise evren içerisinde basit tesadüfi örnekleme yöntemine göre seçilen 117 öğrenci oluşturmaktadır.

Nicel araştırmalar için geçerli olan belli evrenler için kabul edilebilir örneklem sayıları vardır. 2023-24 Eğitim-Öğretim yılında Spor Bilimleri Fakültesi Spor Yöneticiliği bölümünde aktif kayıtlı öğrenci sayısı 165' dir. Israel (1992) hipotezlerin 95% güven aralığında sınındığı nicel bir araştırmada 175 kişilik evren için 122 birimin örneklem için yeterli olacağını belirtmiştir. Israel' in formülü kullanılarak yapılan hesaplama dikkate alındığında bu rakam 165 kişilik bir evrende ise 116' dır. Dolayısıyla örneklemin evreni temsil eder nitelikte olduğu varsayılmaktadır.

2.3. Veri Toplama Araçları

Çalışmada kullanılan veri toplama aracı 2 kısımdan oluşmaktadır. Birinci kısımda katılımcıların yaş (yıl), cinsiyet (kadın*erkek), sınıf, liderlik dersi alıp almama durumu (evet*hayır), ciddi veya kayıtsız boş zaman katılımcısı olma durumuna yönelik

katılımcı algısı ve boş zamanlarda tercih edilen etkinlikler ile katılım sıklıklarına dair bilgileri elde etmek amacıyla hazırlanmış 6 soruluk kişisel bilgi formu kullanılmıştır. İkinci kısımda ise dönüşümsel liderlik ölçeği kullanılmıştır.

Dönüşümsel liderlik ölçeği Başoğlu (2013) tarafından geliştirilmiş ve Üstün (2015) tarafından revize edilerek son halini almıştır. Ölçek tek faktörlü bir yapıyı desteklemekte ve 5' li Likert tipi derecelendirmeye sahip (1- hiç katılmıyorum, 5- tamamen katılıyorum) 8 sorudan (örn: arkadaşlarımdan problemlere farklı açılardan bakmalarını sağlıyorum) oluşmaktadır.

2.4. Prosedür

Çalışmada tüm uygulamalar Helsinki 1982 bildirgesine uygun şekilde gerçekleştirilmiştir. Çalışma kapsamında Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulundan gerekli etik onay alınmıştır (sayı: 2024/164, Tarih: 24/04/2024). Çalışmaya katılım gönüllülük esasında gerçekleşmiş ve veri toplama aracını dolduran katılımcılardan gönüllü onam formu alınmıştır. Ayrıca RTEÜ Spor Bilimleri Fakültesinden veri toplanabilmesi için kurum izni alınmıştır. Katılımcıların bilgilendirilmesi ve veri toplama aracını doldurmaları ortalama 10 dakika sürmüştür.

2.5. Verilerin Analizi

Veriler Windows için SPSS 26 paket program kullanılarak çözümlenmiştir. Katılımcıların kişisel bilgilerinin dağılımları yüzde, frekans ve çapraz tablolama analizleri ile belirlenmiştir. Veri toplama araçları için iç tutarlık katsayıları hesaplanmış daha sonra hipotez testlerinin belirlenebilmesi için verilerin basıklık ve çarpıklık değerleri incelenmiştir. Çalışmada hipotez testleri olarak bağımsız örneklem t testi, tek yönlü varyans analizi testi ve Pearson korelasyon testi kullanılmıştır. Veri analizi 95% güven aralığı ve $P=0.05$ anlamlılık düzeyinde gerçekleştirilmiştir.

3. BULGULAR

Tablo 1. Katılımcıların kişisel bilgilerinin dağılımları

Değişken	Kategori	n	%
Cinsiyet	Kadın	57	48,70
	Erkek	60	51,30
	Toplam	117	100,00
Sınıf	1. Sınıf	39	33,30
	2. Sınıf	36	30,80
	3. Sınıf	10	8,50
	4. Sınıf	32	27,40
	Toplam	117	100,00
Liderlik	Evet	74	63,20
	Hayır	43	36,80
	Toplam	117	100,00
Hangi tür boş zaman katılımcısınız	Ciddi boş zaman	68	58,10
	Kayıtsız boş zaman	49	41,90
	Toplam	117	100,00

Tablo 1’de katılımcıların kişisel bilgilerinin dağılımları yer almaktadır. Yapılan yüzde ve frekans analiz sonuçlarına göre katılımcıların %48,70’ i (n=57) “kadın” iken, %51,302 u (n=60) “erkek”tir. Katılımcıların %33,30’ u (n=39) “1. sınıf” öğrencisi iken, %8,50’ si (n= 10) “3. sınıf” öğrencisidir. Katılımcıların %63,20’ si (n=74) liderlik ile ilgili bir ders almışken, %36,80’ i (n=43) almamıştır. Katılımcıların %58,10’ u (n=68) kendisini “ciddi boş zaman katılımcısı” olarak görürken, %41,90’ ı (n=49) kendisini “kayıtsız boş zaman katılımcısı” olarak görmektedir. Katılımcıların yaş ortalamaları ise $22,28 \pm 4,97$ olarak hesaplanmıştır.

Tablo 2. Tanımlayıcı Analiz Sonuçları

	Ort.	Std. Sapma	Çarpıklık	Basıklık
Dönüşümsel Liderlik	4,05	0,52	-0,14	0,06

Tablo 2’ de tanımlayıcı analiz sonuçları yer almaktadır. Analiz sonucuna göre katılımcıların dönüşümsel liderlik ölçeğinden aldıkları puan ortalaması $4,05 \pm 0,52$ olarak hesaplanmıştır. Ayrıca basıklık ve çarpıklık değerleri incelendiğinde değerlerin -2 ve +2 değerleri arasında olduğu ve normal dağılımdan manidar şekilde sapmadığı anlaşılmaktadır (George ve Mallery, 2019).

Tablo 3. Ciddi Boş Zaman Katılımcılarının Boş Zaman Değerlendirme Biçimleri

	Her zaman		Çok sık		Nadiren		Hiçbir Zaman	
	n	%	n	%	n	%	n	%
Kitap okurum	4	5,90	10	14,70	43	63,20	11	16,20
Sanat etkinliklerine katılırim	9	13,20	7	10,30	50	73,50	2	2,90
Müzik dinlerim	12	17,60	16	23,50	15	22,10	25	36,80
Sinemaya giderim	19	27,90	10	14,70	35	51,50	4	5,90
Kahvehane/cafeye giderim	4	5,90	9	13,20	14	20,60	41	60,30
Tv izlerim	13	19,10	15	22,10	27	39,700	13	19,100
Radyo dinlerim	6	8,80	4	5,90	25	36,80	33	48,5
Spor yaparım	52	76,50	12	17,60	4	5,90	-	-
Bilgisayarda vakit geçiririm	19	27,90	22	32,40	17	25,00	10	14,70
İnternette takılırim	41	60,30	22	32,40	5	7,40	-	-
Oyun oynarım	22	32,40	9	13,20	15	22,10	22	32,40

Tablo 3’te ciddi boş zaman katılımlarının boş zaman değerlendirme biçimleri ve sıklıklarının dağılımları yer almaktadır. Yüzde ve frekans analizi sonuçlarına göre ciddi boş zaman katılımcılarının %76,5’ i (n=52) her zaman spor yaparken %5,9’ u (n=4) her zaman kitap okumaktadır.

Tablo 4. Kayıtsız Boş Zaman Katılımcılarının Boş Zaman Değerlendirme Biçimleri

	Her zaman		Çok sık		Nadiren		Hiçbir Zaman	
	n	%	n	%	n	%	n	%
Kitap okurum	2	4,10	12	24,50	32	65,30	3	6,10
Sanat etkinliklerine katılırim	2	4,10	8	16,30	33	67,30	6	12,20
Müzik dinlerim	5	10,20	3	6,10	23	46,90	18	36,70
Sinemaya giderim	2	4,10	17	34,70	29	59,20	1	2,00
Kahvehane/cafeye giderim	10	20,40	7	14,30	13	26,50	19	38,80
Tv izlerim	7	14,30	12	24,50	22	44,90	8	16,30
Radyo dinlerim	2	4,100	4	8,20	12	24,50	31	63,30
Spor yaparım	20	40,80	18	36,70	11	22,40	-	-
Bilgisayarda vakit geçiririm	11	22,40	13	26,50	22	44,90	3	6,10
İnternette takılırim	23	46,90	18	36,70	7	14,30	1	2,00
Oyun oynarım	14	28,60	10	20,40	24	49,00	1	2,00

Tablo 4’te kayıtsız boş zaman katılımlarının boş zaman değerlendirme biçimleri ve sıklıklarının dağılımları yer almaktadır. Yüzde ve frekans analizi

sonuçlarına göre kayıtsız boş zaman katılımcılarının %46,9' u (n=23) her zaman bilgisayarda vakit geçirirken % 4,1' i (n=2) her zaman kitap okumaktadır.

Tablo 5. Katılımcıların cinsiyetlerine göre dönüşümsel liderlik eğilimleri

	Cinsiyet	N	Ort.	Std. Sapma	t	p
Dönüşümsel	Kadın	57	3,97	0,50	-1,65	0,10
Liderlik	Erkek	60	4,13	0,54		

Tablo 5'te katılımcıların cinsiyetlerine göre dönüşümsel liderlik eğilimlerindeki farklılıkların tespit edilmesi için yapılan bağımsız örneklem t testi sonuçları yer almaktadır. Analiz sonuçlarına göre katılımcıların cinsiyetlerine göre dönüşümsel liderlik eğilimlerinde anlamlı bir farklılık tespit edilememiştir ($p>0,05$).

Analiz sonuçları doğrultusunda, “katılımcıların cinsiyetlerine göre dönüşümsel liderlik eğilimlerinde anlamlı bir fark olmadığını” belirten H_0 hipotezimiz kabul edilmiştir.

Tablo 6. Katılımcıların sınıflarına göre dönüşümsel liderlik eğilimleri

Sınıf	n	Ort.	Std. Sapma	Df	F	p	Tukey
1. Sınıf	39	4,24	0,66	3-116	2,84	0,04	1>2
2. Sınıf	36	3,92	0,36				
3. Sınıf	10	3,92	0,19				
4. Sınıf	32	4,01	0,50				
Toplam	117	4,05	0,52				

Tablo 6'da katılımcıların öğrenim gördükleri sınıf değişkenine göre dönüşümsel liderlik eğilimlerindeki farklılıkların tespit edilmesi için yapılan tek yönlü varyans analizi testi sonuçları yer almaktadır. Analiz sonuçlarına göre katılımcıların öğrenim gördükleri sınıf değişkenine göre dönüşümsel liderlik eğilimlerinde anlamlı bir farklılık vardır. Yapılan Tukey test sonuçlarına göre bu anlamlı farklılık 1. sınıfa gidenler ile 2. sınıfa gidenler arasında ve 1. sınıf öğrencileri lehinedir ($p<0,05$).

Analiz sonuçları doğrultusunda, “katılımcıların sınıf değişkenine göre dönüşümsel liderlik eğilimlerinde anlamlı bir fark olmadığını” belirten H_0 hipotezimiz reddedilmiştir.

Tablo 7. Katılımcıların ciddi/kayıtsız boş zaman katılımcısı olmalarına göre dönüşümsel liderlik eğilimleri

	Boş Zaman Katılımcı Biçimi	n	Ort.	Std. Sapma	t	p
Dönüşümsel	Ciddi boş zaman	68	4,03	0,56	-0,52	0,60
Liderlik	Kayıtsız boş zaman	49	4,08	0,47		

Tablo 7’de katılımcıların boş zaman katılımcısı olma biçimlerine göre dönüşümsel liderlik eğilimlerindeki farklılıkların tespit edilmesi için yapılan bağımsız örneklem t testi sonuçları yer almaktadır. Analiz sonuçlarına göre katılımcıların boş zaman katılımcı biçimlerine göre dönüşümsel liderlik eğilimlerinde anlamlı bir farklılık tespit edilememiştir ($p>0,05$).

Analiz sonuçları doğrultusunda, “katılımcıların ciddi veya kayıtsız boş zaman katılımcısı olma durumlarına göre dönüşümsel liderlik eğilimlerinde anlamlı bir fark olmadığını” belirten H_0 hipotezimiz kabul edilmiştir.

Tablo 8. Katılımcıların yaşları ile dönüşümsel liderlik eğilimleri arasındaki ilişki

	Yaş	Dönüşümsel liderlik
Yaş	1,00	-0,06
Dönüşümsel Liderlik	-0,06	1,00
Kontrol değişkeni = Ciddi/kayıtsız		

Tablo 8’de katılımcıların yaşları ile dönüşümsel liderlik eğilimleri arasındaki ilişkinin incelenmesi için ciddi ve kayıtsız boş zaman katılımcısı olma değişkeninin kontrolünde yapılan kısmi korelasyon sonuçları yer almaktadır. Analiz sonuçlarına göre katılımcıların yaşları ile dönüşümsel liderlik eğilimleri arasında anlamlı bir ilişki tespit edilememiştir ($p>0,05$).

Analiz sonuçları doğrultusunda, “katılımcıların yaşları ile dönüşümsel liderlik eğilimleri arasında anlamlı bir ilişki olmadığını” belirten H_0 hipotezimiz kabul edilmiştir.

4. TARTIŞMA VE SONUÇ

4.1. Tartışma

Mevcut çalışma ciddi ve kayıtsız boş zaman katılımcısı üniversite öğrencilerinin dönüşümsel liderlik eğilimlerinin incelenmesi amacıyla yapılmıştır. Analiz sonuçlarına göre kendisini ciddi boş zaman katılımcısı olarak değerlendiren öğrencilerin en fazla tercih ettikleri aktivite spor yapmak iken (Tablo 3), kendisini kayıtsız boş zaman katılımcısı olarak niteleyen öğrencilerin tercih ettikleri aktivite bilgisayarda vakit geçirmektir (Tablo 4). Katılımcıların tercih ettikleri boş zaman aktiviteleri incelendiğinde Ciddi Boş Zaman Teorisi ile uyumlu olduğu anlaşılmaktadır. Nitekim teoriye göre amatör sporla uğraşmak ciddi boş zaman aktivitesi olarak ifade edilirken, bilgisayarda vakit geçirmek kayıtsız boş zaman aktivitesidir (<https://www.seriousleisure.net/slp-diagrams.html>). Analiz sonuçları incelendiğinde katılımcıların dönüşümsel liderlik eğilimlerinin yüksek olduğu anlaşılmaktadır. Katılımcıların dönüşümsel liderlik ölçeğinden aldıkları puan $4,05 \pm 0,52$ olarak hesaplanmıştır (Tablo 2). Ölçekten alınabilecek maximum puan göz önünde bulundurulduğunda alınan 4,05 puanın yüksek olduğu söylenebilir. Literatür incelendiğinde Atan vd. (2018) araştırmalarında spor bilimleri fakültesi öğrencilerinin diğer fakülte öğrencilerine göre anlamlı şekilde yüksek bir dönüşümsel liderlik eğilimine sahip olduklarını belirtmiştir. Benzer şekilde Zengin ve Somoğlu (2022) Trabzon Üniversitesi Spor Bilimleri Fakültesi'nde okuyan 233 öğrenci ile gerçekleştirdikleri çalışmalarında öğrencilerin en fazla dönüşümsel liderlik eğilimine sahip olduklarını bulmuşlardır. Fakat Bayındır (2020)'ın Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulunda öğrenim gören 187 öğrenci ile gerçekleştirdiği çalışma sonucuna göre katılımcıların en düşük puan ortalamalarının dönüşümsel liderlik alt boyutunda olduğu tespit edilmiştir. Benzer şekilde Yolcu (2023)'da farklı üniversite öğrencileri ile yaptığı çalışmasında katılımcıların en düşük puanı dönüşümsel liderlik alt boyutunda aldıklarını bulmuştur.

Mevcut çalışmanın bulguları incelendiğinde, ciddi ve kayıtsız boş zaman katılımcısı öğrencilerin dönüşümsel liderlik eğilimlerinde cinsiyet bakımından anlamlı bir farklılık olmadığı sonucuna ulaşılmıştır (Tablo 5). Fakat araştırmalar incelendiğinde kadın ve erkeklerin farklı liderlik eğilimlerine sahip oldukları ve farklı

liderlik davranışları sergiledikleri anlaşılmaktadır (Mott, 2023). Mevcut çalışmada anlamlı bir farklılık çıkmamasının temel nedeninin ise öğrencilerin farklı liderlik eğilimlerinin değil sadece dönüşümsel liderlik eğiliminin incelenmesi olduğu düşünülmektedir. Nitekim dönüşümsel liderlik, liderliği etkili bir şekilde uygulamak için kullanılan bir yaklaşım olarak öne çıkmaktadır. Bu yaklaşım, liderin takım üyelerini motive etmek, onların potansiyellerini geliştirmek ve ortak hedeflere ulaşmak için kişisel ilişkiler kurmasını vurgular (Bass ve Riggio, 2006). Cinsiyet ise her ne kadar bir kişinin liderlik yetenekleri veya dönüşümsel liderlik potansiyeli üzerinde etkili olsada (Arslan, 2014) temel belirleyici bir faktör olmayabilir. Çünkü dönüşümsel liderlik, liderin bireylerle etkileşimde bulunma, onları destekleme, ilham verme ve onların yeteneklerini geliştirme yeteneğine dayanır ve bu yetenekler her zaman cinsiyetle ilişkili olmayabilir. Her cinsiyetten lider, dönüşümsel liderlik yaklaşımını benimseyebilir ve etkili bir şekilde uygulayabilir. Cinsiyet, liderin başarılı olma potansiyelini etkileyen temel bir faktör olmamakla birlikte; daha çok liderin kişilik (Yazıcı ve İmamoğlu, 2024), beceri, deneyim ve liderlik yaklaşımı gibi faktörler etkili olabilir.

Mevcut çalışmanın bulgularına göre katılımcıların dönüşümsel liderlik eğilimlerinde öğrenim gördükleri sınıf değişkenine göre anlamlı farklılıklar tespit edilmiştir. Buna göre birinci sınıf öğrencileri anlamlı şekilde ikinci sınıf öğrencilerinden daha yüksek puanlar elde etmişlerdir (Tablo 6). Bu sonuca öğrenci profili, motivasyonu ve sınıf ortamı ve kültürü gibi faktörlerin etkisinin olduğu varsayılmaktadır. Ayrıca birinci sınıf, öğrencilerin üniversiteye yeni başlayanlar olarak sosyal becerilerini geliştirdikleri bir dönemdir. Dönüşümsel liderlik, öğrenciler arasında olumlu ilişkilerin kurulmasına ve işbirliğine teşvik ederek, sosyal etkileşimleri ve paylaşımcılığı teşvik edebilir. Bunun yanı sıra üniversite birinci sınıf öğrencileri, genellikle daha fazla bağımsızlık ve sorumluluk duygusuyla karşı karşıyadır. Dönüşümsel liderlik, bu yeni bağımsızlık duygusunu destekleyerek, öğrencilere kendi kararlarını verme ve sorumluluk almanın önemini vurgulayabilir. Dahası üniversite birinci sınıf öğrencileri, genellikle yeni arkadaşlar edinme ve topluluk içinde yer alma sürecindedir. Dönüşümsel liderlik, öğrenciler arasında güçlü bağlar kurulmasına ve işbirliğine teşvik ederek, topluluk bağlılığını artırabilir ve olumlu ilişkilerin gelişimine katkıda bulunabilir.

Analiz sonuçları katılımcıların ciddi/kayıtsız boş zaman katılımcısı olma durumlarına göre dönüşümsel liderlik eğilimlerinde anlamlı bir farklılık olmadığını göstermiştir (Tablo 7). Ciddi boş zaman katılımcıları, genellikle kendilerini veya kariyerlerini ciddiye alıp, ancak boş zamanlarında farklı etkinliklere katılarak kendilerini geliştirmeyi, eğlenmeyi veya dinlenmeyi tercih eden kişilerdir. Bu kişilerin genellikle belirli hedefleri veya amaçları olmakla birlikte, boş zamanlarını bu hedeflere ulaşmak veya kişisel gelişimlerine katkı sağlamak için kullanırlar. Ciddi boş zaman katılımcıları genellikle bilgiye açık, öğrenmeye istekli, disiplinli ve zamanlarını etkili bir şekilde yönetebilen bireylerdir. Dönüşümsel liderlik ise postmodern bir liderlik yaklaşımıdır ve bu yaklaşım liderin takımını etkilemek için vizyon, ilham, motivasyon ve entelektüel uyarıcılık gibi dönüşümsel özellikleri kullanmasını vurgular. Bu liderlik tarzı, takım üyelerinin potansiyellerini gerçekleştirmelerini teşvik eder, onları cesaretlendirir ve gelişimlerine destek olur. Sonuç olarak, ciddi boş zaman katılımcıları, dönüşümsel liderlik altında daha motive, daha yetenekli ve daha bağlı bir takım üyesi olabilirler. Bu liderlik tarzı, onların kişisel ve profesyonel gelişimlerine katkıda bulunabilir ve takımın başarısını artırabilir. Bunun tam tersine kayıtsız boş zaman katılımcıları, liderlik rollerinden kaçınan bireylerdir. Dönüşümsel liderlik ise liderin takımını etkilemek için kişisel modelleme, ilham verme, zorlukları teşvik etme ve bireysel takımları geliştirme gibi yöntemlerle liderlik ettiği bir liderlik yaklaşımıdır. Bu bağlamda, kayıtsız boş zaman katılımcıları genellikle dönüşümsel liderlik eğilimlerine sahip olmayabilirler. Bunun nedeni, dönüşümsel liderliğin aktif bir katılım gerektirmesi ve liderin takımı üzerinde olumlu bir etki yaratmak için çaba sarf etmesidir. Ancak, bu katılımcılar belirli koşullar altında dönüşümsel liderlik özelliklerini geliştirebilirler. Örneğin, uygun bir liderlik ortamı, doğru yönlendirme ve teşviklerle kayıtsız katılımcıların liderlik rollerine daha fazla katılmasını teşvik edebilir. Bu süreçte liderlik becerilerini geliştirme fırsatları sağlanabilir ve böylece dönüşümsel liderlik eğilimleri artabilir.

Çalışma bulguları incelendiğinde katılımcıların yaşları ile dönüşümsel liderlik eğilimleri arasında bir ilişki olmadığı anlaşılmıştır (Tablo 8). Yaş ve dönüşümsel liderlik arasındaki ilişki karmaşık olmakla birlikte kavramlar arasında kesin bir ilişkiden söz etmek zordur. Nitekim yaşın kendisi liderlik becerilerini belirleyici temel bir değişken olmayabilir. Birçok genç lider dönüşümsel liderlik özelliklerine sahip

olabilirken, yaşı bir lider bu özelliklere sahip olmayabilir veya tersi durumlar da söz konusu olabilir. Sonuç olarak, yaş ve dönüşümsel liderlik arasındaki ilişki net değildir. Liderlik becerileri, kişinin kişisel özellikleri, deneyimleri ve öğrenme kapasitesi gibi faktörlerden etkilenir. Bu nedenle, yaş tek başına dönüşümsel liderlik yeteneklerini belirlemede yeterli temel bir ölçüt değildir.

4.2. Sonuç

Bu çalışmada, katılımcıların boş zaman değerlendirme biçimleri, sıklıkları ve dönüşümsel liderlik eğilimleri arasındaki ilişkiler incelenmiştir.

- Ciddi boş zaman katılımcılarının büyük çoğunluğu (%76,5) her zaman spor yapmayı tercih ederken, yalnızca %5,9'u her zaman kitap okumaktadır.
- Kayıtsız boş zaman katılımcılarının ise %46,9'u her zaman bilgisayarda vakit geçirirken, %4,1'i her zaman kitap okumayı tercih etmektedir.
- Cinsiyet değişkenine göre katılımcıların dönüşümsel liderlik eğilimlerinde anlamlı bir farklılık bulunamamıştır.
- Öğrenim gördükleri sınıf değişkenine göre yapılan analizlerde, 1. sınıf öğrencileri ile 2. sınıf öğrencileri arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir; bu fark 1. sınıf öğrencileri lehinedir.
- Boş zaman katılımcısı olma biçimlerine göre dönüşümsel liderlik eğilimlerinde anlamlı bir farklılık tespit edilememiştir.
- Yaş ile dönüşümsel liderlik eğilimleri arasındaki ilişki, ciddi ve kayıtsız boş zaman katılımcısı olma değişkenlerinin kontrolünde incelenmiş ve anlamlı bir ilişki bulunamamıştır.

Bu bulgular, dönüşümsel liderlik eğilimlerinin cinsiyet veya boş zaman katılımcısı olma biçimleri gibi bazı demografik değişkenlere göre farklılık göstermediğini, ancak öğrenim gördükleri sınıf seviyesine göre değişebileceğini göstermektedir. Ayrıca, boş zaman aktivitelerinin dönüşümsel liderlik eğilimleri üzerinde belirgin bir etkisi olmadığı görülmüştür. Bu sonuçlar, liderlik gelişim programlarının tasarımında ve uygulanmasında dikkate alınabilir. Özellikle, öğrenim seviyesine yönelik farklılıkların dikkate alınması, liderlik eğilimlerinin geliştirilmesi açısından önemli olabilir.

4.3. Öneriler

- Ciddi boş zaman katılımcılarının büyük bir çoğunluğunun spor yapmayı tercih ettiği göz önüne alındığında, spor ve fiziksel aktivitelere katılımın teşvik edilmesi, bireylerin liderlik becerilerini geliştirmelerine yardımcı olabilir.
- Kitap okuma oranlarının düşük olduğu tespit edilmiştir. Bu nedenle, kitap okuma ve entelektüel aktivitelerin teşvik edilmesi, bireylerin entelektüel teşvik ve bireysel ilgi boyutlarında gelişimlerine katkıda bulunabilir.
- Dönüşümsel liderlik eğilimlerinin zaman içindeki değişimini ve gelişimini inceleyen uzun dönemli araştırmalar yapılmalıdır. Bu, liderlik eğilimlerinin kalıcılığı ve gelişim süreçleri hakkında daha kapsamlı bilgi sağlayabilir.
- Çalışmanın bulguları farklı demografik gruplar (örneğin, farklı yaş grupları, sektörler veya kültürel arka planlar) üzerinde yeniden test edilmelidir. Bu, liderlik eğilimlerinin çeşitli faktörlerle nasıl değiştiğini anlamaya yardımcı olabilir.
- Farklı boş zaman aktivitelerinin dönüşümsel liderlik eğilimleri üzerindeki etkilerini inceleyen daha detaylı araştırmalar yapılmalıdır. Bu, hangi aktivitelerin liderlik becerilerini geliştirmede daha etkili olduğunu belirlemeye yardımcı olabilir.

KAYNAKÇA

- Akyıldız, M. (2013). Boş zamana "ciddi" bir bakış: Boş zaman araştırmalarında ciddi boş zaman teorisi. *Pamukkale Journal of Sport Sciences*, 4(2).
- Akyıldız, M. (2013). Boş zamana “ciddi” bir bakış: Boş zaman araştırmalarında ciddi boş zaman teorisi. *Pamukkale Journal of Sport Sciences*, 4(2), 46-59.
- Al Khajeh, E. H. (2018). Impact of leadership styles on organizational performance. *Journal of Human Resources Management Research*, 2018(2018), 1-10.
- Antonakis, J., Avolio, B. J., ve Sivasubramaniam, N. (2003). Context and leadership: an examination of the nine-factor full-range leadership theory using the multifactor leadership questionnaire. *The Leadership Quarterly*, 14(3), 261-295.
- Ardahan, F. (2016). *Her Yönüyle Rekreasyon*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Ardahan, F. (2017). *Açık Alan Rekreasyonu*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Arslan, A. (2014). *Türk Tarihinde Lider ve Liderlik Anlayışı*. İstanbul: Kitabevi.
- Arslan, S. (2011). Serbest zaman kullanımı: sıradan serbest zaman etkinlikleri ve sistemli serbest zaman etkinlikleri. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 13(2), 1-10.
- Atan, T., Ünver, Ş. ve Allahverdi, E. (2018). Üniversitede öğrenim gören sporcuların ve sedanterlerin benlik saygısı düzeylerinin karşılaştırılması. *CBÜ Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 13(1), 125-135.
- Bass, B. M. (1985). *Leadership and Performance Beyond Expectations*. New York: Free Press.
- Bass, B. M. (1999). Current developments in transformational leadership: research and applications. *The Psychologist-Manager Journal*, 3(1), 5-21.
- Bass, B. M., ve Avolio, B. J. (1994). *Improving Organizational Effectiveness Through Transformational Leadership*. London: SAGE Publications.
- Bass, B. M., ve Riggio, R. E. (2006). *Transformational Leadership*. 2nd edition. London: Lawrence Erlbaum Associates Publishers.
- Başoğlu, U.D. (2013). Relationships between participation in recreational activities and leadership behavior: A study on the secondary school students. *Turkish Journal of Sport and Exercise*, 15(2), 100-106
- Bayındır, M. (2020). Beden eğitimi ve spor yüksekokulu öğrencilerinin liderlik yönelim davranışların araştırılması: İstanbul Gelişim Üniversitesi örneği. *Akdeniz Spor Bilimleri Dergisi*, 3(2), 260-268.

- Bennis, W. G. ve Nanus, B. (1985). *Leaders: The strategies for taking charge*. New York: Harper & Row.
- Burns, J. M. G. (2007). *Transforming Leadership*. Open Road-Grove Atlantic.
- Byrne, B. M. (2013). *Structural Equation Modeling with LISREL, PRELIS, and SIMPLIS: Basic Concepts, Applications, and Programming*. New York: Psychology Press.
- Caldwell, B. J. (2005). *School-Based Management* (Vol. 3). Paris: International Institute for Educational Planning.
- Cohen-Gewerc, E. ve Stebbins, R. A. (2013). *Serious Leisure and Individuality*. Canada: McGill-Queen's Press-MQUP.
- Cuskelly, G., Harrington, M. ve Stebbins, R. A. (2002). Changing levels of organizational commitment amongst sport volunteers: A serious leisure approach. *Leisure/Loisir*, 27(3-4), 191-212.
- Daft, R. L. ve Lane, P. G. (2005). *The Leadership Experience*. Thomson/South-Western.
- Downton, J. V. (1973). *Rebel Leadership: Commitment and Charisma in the Revolutionary Process*. Free Press.
- Driver, B. L., Brown, P. J. ve Peterson, G. L. (1991). *Benefits of Leisure*. Venture Publishing.
- Elkin R.B. (1965). *Cost and Time Studies in Child Welfare and Related Subjects*. USA: National Agency.
- Gedik, Y. (2020). Dönüşümsel ve işlemsel liderlik. *Uluslararası Liderlik Çalışmaları Dergisi: Kuram ve Uygulama*, 3(2), 19-34.
- George, D. ve Mallery, P. (2019). *IBM SPSS Statistics 26 Step By Step: A Simple Guide and Reference*. NY: Routledge.
- Gould, J., Moore, D., McGuire, F., ve Stebbins, R. (2008). Development of the serious leisure inventory and measure. *Journal of Leisure Research*, 40(1), 47-68.
- Göklemen, T. Y. (2019). *Okçuluk sporuna katılan bireylerin ciddi boş zaman açısından incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Akdeniz Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Antalya.
- Gökmen, Ü. C. ve Şentürk, A. (2022). Üniversite öğrencilerinin boş zaman katılımları ile boş zaman yönetimleri arasındaki ilişkinin analizi. *Uluslararası Güncel Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 8(2), 330-345.

- Güven, M. ve Yeşil, S. (2011). *İşletmelerde Zaman Yönetimi*. Editör: İ. Bakan, 2. Baskı, Çağdaş Yönetim Yaklaşımları İlkeler, Kavramlar ve Yaklaşımlar. İstanbul: Beta Basım.
- Hagan, J. (2011). Leisure and consumption: Common ground/separate worlds. *Leisure Studies*, 30(3), 380-382.
- Hazar, A. (2003). *Rekreasyon ve Animasyon: Rekreasyon ve Animasyon Teorisi, Animasyon Hizmetlerinin Yönetimi, Geleneksel Kültür Canlandırması, Uygulamalı Animasyon Etkinlikleri*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Holba, A. (2013). *Transformative Leisure: A Philosophy of Communication*. Milwaukee: Marquette.
- <https://www.seriousleisure.net/slp-diagrams.html>
- Israel, G. D. (1992). *Determining Sample Size*. IFAS, University of Florida, PEOD-6.
- İrhan, G. (2023). Rekreasyon bölümü öğrencilerinin rekreatif liderlik davranışlarının incelenmesi: Sakarya örneği. *Egzersiz ve Spor Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 3(2), 89-98.
- Karaküçük, S. (2008). *Rekreasyon Boş Zamanları Değerlendirme* (6. Baskı). Ankara: Gazi Kitabevi.
- Karaküçük, S. (2016). *Rekreasyon Bilimi*. Gazi Yayınevi, Ankara.
- Karaküçük, S. ve Başaran Z. (1996). Stresle başa çıkmada rekreasyon faktörü. *Gazi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, Ankara.
- Karaküçük, S. ve Gürbüz, B. (2007). *Rekreasyon ve Kentlileşme*. Gazi Yayınevi, Ankara.
- Kesim, Ü. ve Karaküçük, S. (2016). *Rekreasyon Bilimi*. Gazi Kitabevi, Ankara.
- Kılbaş Köktaş, Ş. (2004). *Rekreasyon Boş Zaman Değerlendirme*. Nobel Yayınevi, Ankara.
- Kim, J., Lee, S., Chun, S., Han, A., ve Heo, J. (2017). The effects of leisure-time physical activity for optimism, life satisfaction, psychological well-being, and positive affect among older adults with loneliness. *Annals of Leisure Research*, 20(4), 406-415.
- Kouzes, J. M. ve Posner, B. Z. (2002). *The Leadership Challenge* (3rd Ed). San Francisco: Jossey-Bass.
- Kraatz, S. M., Flores, R. and Chandler, D. (2020). The value of values for institutional analysis. *Academy of Management Annals*, 14(2), 1-91.

- Kumartaşlı, M. ve İleri, O. (2022). Teakwando branşıyla uğraşan kişilerin ciddi ve kayıtsız boş zaman algılarının demografik değişkenlere göre incelenmesi. *Kongre Bildiri Özet ve Tam Metin Kitabı*, 17, 78.
- Lefebvre, H. (2016). *Metaphilosophy*. Brooklyn: Verso Books.
- Liu, Z., Yang, T., Yi, C. ve Zhang, K. (2024). Effects and functional mechanisms of serious leisure on environmentally responsible behavior of mountain hikers: Mediating effect of place attachments and destination attractiveness. *Journal of Outdoor Recreation and Tourism*, 45, 100709.
- Lu, L., ve Hu, C.-H. (2005). Personality, leisure experiences and happiness. *Journal of Happiness Studies*, 6, 325-342.
- Mannell, R. C. (1993). *High-Investment Activity and Life Satisfaction Among Older Adults: Committed, Serious Leisure, and Flow Activities*. In J. R. Kelly (Ed.), *Activity and aging: Staying involved in later life* (pp. 125–145). Sage Publications, Inc.
- Meiskop, D. (1991). *Dimension of Choice*. USA: Venture Publishing Inc.
- Misener, K., Doherty, A., ve Hamm-Kerwin, S. (2010). Learning from the experiences of older adult volunteers in sport: A serious leisure perspective. *Journal of Leisure Research*, 42(2), 267-289.
- Mott, B. C. (2023). *The role of gender and curiosity on transformational leadership: A mixed-methods study*. Master Thesis. Presented to the Faculty of The Graduate College at the University of Nebraska, Lincoln, Nebraska.
- Mull, R. F., Bayless, K. G., ve Jamieson, L. M. (2005). *Recreational Sport Management*. Champaign, IL: Human Kinetics.
- Nichols, A. L. ve Edlund, J. E. (2020). Why don't we care more about carelessness? Understanding the causes and consequences of careless participants. *International Journal of Social Research Methodology*, 23(6), 625-638.
- Northouse, P. G. (2019). *Leadership: Theory and Practice*. United States of America: SAGE Publications.
- Obinna, V., Owei, O., Ayodele, A., ve Okwakpam, I. (2009). Patterns and determinants of recreational behaviour in Port Harcourt, Rivers State, Nigeria. *Theoretical and Empirical Researches in Urban Management*, 4.3(12), 150-165.
- Öğüt, E., Yenel, İ. F., ve Kocamaz, S. (2013). Spor federasyonlarındaki gönüllülerin katılım nedenleri ve kazanımları: Ciddi boş zaman teorisine göre bir değerlendirme. *Pamukkale Journal of Sport Sciences*, 4(1), 48-76.
- Özgen, H. (1998). *İşletmelerde Zaman Yönetimi*. Ankara: Türkmen Standard Dergisi.

- Passig, D. (2004). *Future-Time-Span as a Cognitive Skill In Future Studies*. USA: Futures Research Quarterly.
- Podsakoff, P. M., MacKenzie, S. B., Moorman, R. H. ve Fetter, R. (1990). Transformational leader behaviors and their effects on followers' trust in leader, satisfaction, and organizational citizenship behaviors. *The Leadership Quarterly*, 1, 107-142.
- Robbins, S. P. (1994). *Essentials of Organizational Behavior* (4th ed.). Prentice Hall.
- Sayers, P. (1991). *Managing Sport and Leisure Facilities, a Guide to Competitive Tendering*. USA: Chapman & Hall.
- Selznick, P. (1957). Law and the structures of social action. *Administrative Science Quarterly*, 2(2), 258-261.
- Sevil, T., Şimşek, K. Y., Katırcı, H., Çelik, O., Çeliksoy, M. A., ve Kocaekşi, S. (2012). *Boş Zaman ve Rekreasyon Yönetimi*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayını.
- Shen, X. S., ve Yarnal, C. (2010). Blowing open the serious leisure-casual leisure dichotomy: What's in there? *Leisure Sciences*, 32(2), 162-179.
- Stebbins, R. (2007). *Serious Leisure: A Perspective for Our Time*. Transaction. New York, NY: New Brunswick.
- Stebbins, R. (2013). Unpaid work of love: defining the work–leisure axis of volunteering. *Leisure Studies*, 32(3), 339-345.
- Stebbins, R. (2016). *Serbest Zaman Fikri Temel İlkeler*. M. Demirel, NE Ekinci, ÜD Üstün, U. Işık, O. Gümüşgöl Çev. Ankara: Spor Yayınevi ve Kitabevi.
- Stebbins, R. A. (1982). Serious leisure: A conceptual statement. *Pacific Sociological Review*, 25(2), 251-272.
- Stebbins, R. A. (1992). *Amateurs, Professionals, and Serious Leisure*. London: McGill-Queen's Press-MQUP.
- Stebbins, R. A. (1997). Casual leisure: A conceptual statement. *Leisure Studies*, 16(1), 17-25.
- Stebbins, R. A. (2001). Serious leisure. *Society*, 38(4), 53.
- Stebbins, R. A. (2006). *Serious Leisure and Well-Being*. J. T. Haworth (Eds.). Work, Leisure and Well-Being. London: Routledge.
- Stebbins, R. A. (2011). *The Idea of Leisure: First Principles*. New York: Routledge.
- Stebbins, R. A. (2017). *Leisure Activities in Context: A Micro-Macro/Agency-Structure Interpretation of Leisure*. New York: Routledge.

- Tengilimoğlu, D., Tutar, H., Altınöz, M., Öztürk Başpınar, N. ve Erdönmez, C. (2003). *Zaman Yönetimi*. (Editör: Hasan Tutar). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Terlemeç, M. (2020). Egzersiz ve spor alanında dönüşümcü liderlerin motivasyona etkileri. *International Journal of Social Science*, 3(1), 61-68.
- Tian, H. B., Qiu, Y. J., Lin, Y. Q., Zhou, W. T. ve Fan, C. Y. (2020). The role of leisure satisfaction in serious leisure and subjective well-being: Evidence from Chinese marathon runners. *Frontiers in Psychology*, 11, 581908.
- Torkildsen, G. (2012). *Leisure and Recreation Management*. London: Routledge.
- Tutar, H. (2007). *Zaman Yönetimi*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Üstün, Ü. D. (2016). *Ergenleri rekreatif faaliyetlere katılmaya motive eden unsurların ciddi serbest zaman perspektifi açısından değerlendirilmesi*. Doktora Tezi. Dumlupınar Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Kütahya.
- Üstün, Ü. D. ve Üstün, N. A. (2020). Üniversite öğrencilerinin rekreasyonel etkinliklerin faydaları hakkındaki farkındalıklarının incelenmesi. *Sportif Bakış: Spor ve Eğitim Bilimleri Dergisi*, 7(1), 38-48.
- Üstün, Ü.D. (2015). Lise öğrencilerinin rekreatif etkinliklere katılımları ve cinsiyetlerine göre dönüşümsel liderlik eğilimlerinin incelenmesi. 3. *Rekreasyon Araştırmaları Kongresi*, 5-7 Kasım 2015, Eskişehir.
- Yazıcı, Y. ve Imamoglu, O. (2024). Spor bilimleri fakültesi öğrencilerinin liderlik yönelimlerinin belirlenmesi ve kişilik özellikleri ile ilişkilerinin incelenmesi. *Journal of ROL Sport Sciences*, 5(1), 176-192.
- Yılgin, A. (2022). *Rekreasyon ve Yaşam Becerisi Katılım Motivasyonu ve Teori Üzerine Yaklaşımlar*. İzmir: Efe Akademi Yayınları.
- Yolcu, T. (2023). *Spor Yükseköğretim kurumu öğrencilerinin liderlik özellikleri ve akademik öz-yeterliklerinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Ordu Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ordu.
- Yukl, G. A. (2013). *Leadership in Organizations*. Pearson.
- Yüncü, D. ve Şimsek, K.Y. (2013). *Rekreasyon Yönetimi*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi Yayınları.
- Zengin, S. ve Somoğlu, M. B. (2022). Spor bilimlerinde öğrenim gören öğrencilerin liderlik yönelimlerinin incelenmesi. *Akdeniz Spor Bilimleri Dergisi*, 5(Özel Sayı 1), 483-502.

EKLER

EK-1: Veri Toplama Aracı

KİŞİSEL BİLGİ FORMU

1.Yaşınız:	2.Cinsiyetiniz:	Kadın ()	Erkek ()
3. Sınıf			
4. Liderlik dersi aldınız mı?			

Ciddi ve Kayıtsız Serbest zaman Perspektifi

- Aşağıdaki tanımları lütfen dikkatli bir şekilde okuyunuz.

Ciddi Serbest zaman Katılımı;

- Bilgi, beceri ve yetenek geliştirmek için kayda değer bir çaba/emek harcamayı gerektirir.
- Zorluklarla, engellerle ya da bir takım problemlerle başa çıkmayı ve mücadele etmeyi gerektirir.
- Katılımı sağlanan aktivitede aşamalı olarak ilerleme kaydedilir, gelişme gözlenir.
- Katılım sonucunda kendini gerçekleştirme, arkadaşlıklar kurma, fiziksel ürün ortaya koyma (yemek, heykel, fotoğraf, resim, koreografi, sergi vb.) gibi sürekli faydalar sağlanır.
- Katılım sonucunda ortak fikir, düşünce ve inançlara sahip sosyal bir gruba dâhil olmayı gerektirir.
- Katılımcının aktiviteye tutkuyla ve gönülden bağlanmasını gerektirir.

Örneğin; Serbest zamanınızda bir spor dalıyla uğraşıp ve bu spor dalını öğrenmek için çaba, zaman ve para harcıyorsanız, mücadele ederek, bir takım engellerle başa çıkarak sabırla ilerliyorsunuz, bu spor dalında yetenek ve bilgi sahibiyseniz, bu spor dalı sayesinde çeşitli faydalar sağladığınız ciddi serbest zaman katılımcısıdır. Fakat müzik dinleme, futbol maçı izleme, seyahat etme, TV izleme, şans oyunları ve bahis oynama, arkadaşlarla dolaşma gibi etkinlikler gayri ciddi serbest zaman etkinlikleridir.

Yukarıdaki tanıma göre kendinizi değerlendirdiğinizde, siz ciddi bir serbest zaman katılımcısı mısınız?

Evet

Kendinizi en bağlı hissettiğiniz, en sık katıldığınız, en çok çaba harcadığınız ve yukarıdaki tanıma göre en ciddi olduğunuz aktiviteyi seçiniz ve yazınız (Lütfen sadece 1 etkinlik yazınız)

Hayır

Kendinizi ciddi bir serbest zaman katılımcısı olarak görmediğinize göre, sadece keyifli vakit geçirmek için katıldığınız, eğlence ve zevk aldığınız, fakat bunun için özel bir çalışma ve çaba harcamadığınız bir aktiviteyi seçiniz ve yazınız.
(Lütfen sadece 1 etkinlik yazınız)

.....

5. Boş zamanlarınızda aşağıdaki etkinlikleri hangi sıklıkta yapıyorsunuz? Lütfen ilgili seçeneği işaretleyiniz.

	Her zaman	Çok sık	Nadiren	Hiçbir zaman
Kitap okurum				
Sanatsal etkinliklerle ilgilenirim				
Müzikle ilgilenirim (çalgı aleti çalarım)				
Sinema, konser veya tiyatroya giderim				
Kahvehaneye giderim				
Televizyon izlerim				
Radyo dinlerim				
Spor yaparım				
Bilgisayarla ilgilenirim				
İnternete girerim				
İnternette oyun oynarım				

	DÖNÜŞÜMSSEL LİDERLİK ÖLÇEĞİ	Hiç Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum
1	Arkadaşlarıma çabalarını başarılı olacakları şekilde tasarlamaları için ne yapmaları gerektiğini anlatırım.	1	2	3	4	5
2	Arkadaşlarımla başarıyı yakalamadaki önemli noktalar hakkında tartışırım.	1	2	3	4	5
3	Arkadaşlarımla başarılı olduklarında bu başarının onlara neler getireceği/kazandıracığı konusunda tartışırım.	1	2	3	4	5
4	Arkadaşlarım arasından başarılı olanları kutlar, onlara memnuniyetlerimi ifade ederim.	1	2	3	4	5
5	Arkadaşlarıma güçlü bir amaç algısına sahip olmanın önemini özellikle aktarırım.	1	2	3	4	5
6	Arkadaşlarıma kolektif bir görev algısına sahip olmanın önemini vurgularım	1	2	3	4	5
7	Arkadaşlarımla problemlere farklı açılardan bakmalarını sağlarım	1	2	3	4	5
8	Arkadaşlarıma yeni bir şeyler katmak ve rehberlik yapmak için vakit ayırırım	1	2	3	4	5

EK-2: İstatistiksel Analizler

Yüzde ve Frekans Analizleri

cinsiyet					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	kadın	57	48,7	48,7	48,7
	erkek,	60	51,3	51,3	100,0
	Total	117	100,0	100,0	

sınıf					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	1,00	39	33,3	33,3	33,3
	2,00	36	30,8	30,8	64,1
	3,00	10	8,5	8,5	72,6
	4,00	32	27,4	27,4	100,0
	Total	117	100,0	100,0	

sınıf					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	1,00	39	33,3	33,3	33,3
	2,00	36	30,8	30,8	64,1
	3,00	10	8,5	8,5	72,6
	4,00	32	27,4	27,4	100,0
	Total	117	100,0	100,0	

sınıf					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	1,00	39	33,3	33,3	33,3
	2,00	36	30,8	30,8	64,1
	3,00	10	8,5	8,5	72,6
	4,00	32	27,4	27,4	100,0
	Total	117	100,0	100,0	

Tanımlayıcı Analizler

Descriptive Statistics

	N	Minimum	Maximum	Mean	Std. Deviation
yas	117	18,00	46,00	22,2821	4,97554
Valid N (listwise)	117				

Descriptive Statistics

	N	Minimum	Maximum	Mean	Std. Deviation	Skewness	Kurtosis
	Statistic	Statistic	Statistic	Statistic	Statistic	Statistic	Statistic
Dönüşümsel_liderlik	117	2,63	5,00	4,0577	,52690	-,140	,224
Valid N (listwise)	117						

Çapraz Tablolama Analizleri

ciddi_kayıtsız * kitap Crosstabulation

			kitap				Total
			her zaman	çok sık	nadiren	hiç bir zaman	
ciddi_kayıtsız	ciddi boş zaman	Count	4	10	43	11	68
		% within ciddi_kayıtsız	5,9%	14,7%	63,2%	16,2%	100,0%
		% within kitap	66,7%	45,5%	57,3%	78,6%	58,1%
	kayıtsız boş zaman	Count	2	12	32	3	49
		% within ciddi_kayıtsız	4,1%	24,5%	65,3%	6,1%	100,0%
		% within kitap	33,3%	54,5%	42,7%	21,4%	41,9%
Total	Count	6	22	75	14	117	
	% within ciddi_kayıtsız	5,1%	18,8%	64,1%	12,0%	100,0%	
	% within kitap	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	

ciddi_kayıtsız * sanat Crosstabulation

			sanat				Total
			her zaman	çok sık	nadiren	hiç bir zaman	
ciddi_kayıtsız	ciddi boş zaman	Count	9	7	50	2	68
		% within ciddi_kayıtsız	13,2%	10,3%	73,5%	2,9%	100,0%
		% within sanat	81,8%	46,7%	60,2%	25,0%	58,1%
	kayıtsız boş zaman	Count	2	8	33	6	49
		% within ciddi_kayıtsız	4,1%	16,3%	67,3%	12,2%	100,0%
		% within sanat	18,2%	53,3%	39,8%	75,0%	41,9%
Total	Count	11	15	83	8	117	
	% within ciddi_kayıtsız	9,4%	12,8%	70,9%	6,8%	100,0%	
	% within sanat	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	

ciddi_kayıtsız * müzik Crosstabulation

			müzik				Total
			her zaman	çok sık	nadiren	hiç bir zaman	
ciddi_kayıtsız	ciddi boş zaman	Count	12	16	15	25	68
		% within ciddi_kayıtsız	17,6%	23,5%	22,1%	36,8%	100,0%
		% within müzik	70,6%	84,2%	39,5%	58,1%	58,1%
	kayıtsız boş zaman	Count	5	3	23	18	49
		% within ciddi_kayıtsız	10,2%	6,1%	46,9%	36,7%	100,0%
		% within müzik	29,4%	15,8%	60,5%	41,9%	41,9%
Total	Count		17	19	38	43	117
	% within ciddi_kayıtsız		14,5%	16,2%	32,5%	36,8%	100,0%
	% within müzik		100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

ciddi_kayıtsız * sinema_konser Crosstabulation

			sinema_konser				Total
			her zaman	çok sık	nadiren	hiç bir zaman	
ciddi_kayıtsız	ciddi boş zaman	Count	19	10	35	4	68
		% within ciddi_kayıtsız	27,9%	14,7%	51,5%	5,9%	100,0%
		% within sinema_konser	90,5%	37,0%	54,7%	80,0%	58,1%
	kayıtsız boş zaman	Count	2	17	29	1	49
		% within ciddi_kayıtsız	4,1%	34,7%	59,2%	2,0%	100,0%
		% within sinema_konser	9,5%	63,0%	45,3%	20,0%	41,9%
Total	Count		21	27	64	5	117
	% within ciddi_kayıtsız		17,9%	23,1%	54,7%	4,3%	100,0%
	% within sinema_konser		100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

ciddi_kayıtsız * kahvehane Crosstabulation

			kahvehane				Total
			her zaman	çok sık	nadiren	hiç bir zaman	
ciddi_kayıtsız	ciddi boş zaman	Count	4	9	14	41	68
		% within ciddi_kayıtsız	5,9%	13,2%	20,6%	60,3%	100,0%
		% within kahvehane	28,6%	56,3%	51,9%	68,3%	58,1%
	kayıtsız boş zaman	Count	10	7	13	19	49
		% within ciddi_kayıtsız	20,4%	14,3%	26,5%	38,8%	100,0%
		% within kahvehane	71,4%	43,8%	48,1%	31,7%	41,9%
Total	Count		14	16	27	60	117
	% within ciddi_kayıtsız		12,0%	13,7%	23,1%	51,3%	100,0%
	% within kahvehane		100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

ciddi_kayıtsız * tv Crosstabulation

			tv				Total
			her zaman	çok sık	nadiren	hiç bir zaman	
ciddi_kayıtsız	ciddi boş zaman	Count	13	15	27	13	68
		% within ciddi_kayıtsız	19,1%	22,1%	39,7%	19,1%	100,0%
		% within tv	65,0%	55,6%	55,1%	61,9%	58,1%
	kayıtsız boş zaman	Count	7	12	22	8	49
		% within ciddi_kayıtsız	14,3%	24,5%	44,9%	16,3%	100,0%
		% within tv	35,0%	44,4%	44,9%	38,1%	41,9%
Total	Count		20	27	49	21	117
	% within ciddi_kayıtsız		17,1%	23,1%	41,9%	17,9%	100,0%
	% within tv		100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

ciddi_kayıtsız * radyo Crosstabulation

			radyo				Total
			her zaman	çok sık	nadiren	hiç bir zaman	
ciddi_kayıtsız	ciddi boş zaman	Count	6	4	25	33	68
		% within ciddi_kayıtsız	8,8%	5,9%	36,8%	48,5%	100,0%
		% within radyo	75,0%	50,0%	67,6%	51,6%	58,1%
	kayıtsız boş zaman	Count	2	4	12	31	49
		% within ciddi_kayıtsız	4,1%	8,2%	24,5%	63,3%	100,0%
		% within radyo	25,0%	50,0%	32,4%	48,4%	41,9%
Total	Count		8	8	37	64	117
	% within ciddi_kayıtsız		6,8%	6,8%	31,6%	54,7%	100,0%
	% within radyo		100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

ciddi_kayıtsız * spor Crosstabulation

			spor			Total
			her zaman	çok sık	nadiren	
ciddi_kayıtsız	ciddi boş zaman	Count	52	12	4	68
		% within ciddi_kayıtsız	76,5%	17,6%	5,9%	100,0%
		% within spor	72,2%	40,0%	26,7%	58,1%
	kayıtsız boş zaman	Count	20	18	11	49
		% within ciddi_kayıtsız	40,8%	36,7%	22,4%	100,0%
		% within spor	27,8%	60,0%	73,3%	41,9%
Total	Count		72	30	15	117
	% within ciddi_kayıtsız		61,5%	25,6%	12,8%	100,0%
	% within spor		100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

ciddi_kayıtsız * bilgisayar Crosstabulation

			bilgisayar				Total
			her zaman	çok sık	nadiren	hiç bir zaman	
ciddi_kayıtsız	ciddi boş zaman	Count	19	22	17	10	68
		% within ciddi_kayıtsız	27,9%	32,4%	25,0%	14,7%	100,0%
		% within bilgisayar	63,3%	62,9%	43,6%	76,9%	58,1%
	kayıtsız boş zaman	Count	11	13	22	3	49
		% within ciddi_kayıtsız	22,4%	26,5%	44,9%	6,1%	100,0%
		% within bilgisayar	36,7%	37,1%	56,4%	23,1%	41,9%
Total	Count		30	35	39	13	117
	% within ciddi_kayıtsız		25,6%	29,9%	33,3%	11,1%	100,0%
	% within bilgisayar		100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

ciddi_kayıtsız * internet Crosstabulation

			internet				Total
			her zaman	çok sık	nadiren	hiç bir zaman	
ciddi_kayıtsız	ciddi boş zaman	Count	41	22	5	0	68
		% within ciddi_kayıtsız	60,3%	32,4%	7,4%	0,0%	100,0%
		% within internet	64,1%	55,0%	41,7%	0,0%	58,1%
	kayıtsız boş zaman	Count	23	18	7	1	49
		% within ciddi_kayıtsız	46,9%	36,7%	14,3%	2,0%	100,0%
		% within internet	35,9%	45,0%	58,3%	100,0%	41,9%
Total	Count		64	40	12	1	117
	% within ciddi_kayıtsız		54,7%	34,2%	10,3%	0,9%	100,0%
	% within internet		100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

ciddi_kayıtsız * internet Crosstabulation

			internet				Total
			her zaman	çok sık	nadiren	hiç bir zaman	
ciddi_kayıtsız	ciddi boş zaman	Count	41	22	5	0	68
		% within ciddi_kayıtsız	60,3%	32,4%	7,4%	0,0%	100,0%
		% within internet	64,1%	55,0%	41,7%	0,0%	58,1%
	kayıtsız boş zaman	Count	23	18	7	1	49
		% within ciddi_kayıtsız	46,9%	36,7%	14,3%	2,0%	100,0%
		% within internet	35,9%	45,0%	58,3%	100,0%	41,9%
Total	Count		64	40	12	1	117
	% within ciddi_kayıtsız		54,7%	34,2%	10,3%	0,9%	100,0%
	% within internet		100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Bağımsız örneklem t testi sonuçları

Cinsiyete göre t testi sonucu

Group Statistics

	cinsiyet	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean
Dönüşümsel_liderlik	kadın	57	3,9759	,50303	,06663
	erkek,	60	4,1354	,54135	,06989

Independent Samples Test

		Levene's Test for Equality of Variances		t-test for Equality of Means					95% Confidence Interval of the Difference	
		F	Sig.	t	df	Sig. (2-tailed)	Mean Difference	Std. Error Difference		
Dönüşümsel_liderlik	Equal variances assumed	1,189	,278	-1,649	115	,102	-,15954	,09674	-,35117	,03209
	Equal variances not assumed			-1,652	114,946	,101	-,15954	,09656	-,35080	,03172

Ciddi/Kayıtsız boş zaman katılımcısı olma durumuna göre t testi sonucu

Group Statistics

	ciddi_kayıtsız	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean
Dönüşümsel_liderlik	ciddi boş zaman	68	4,0368	,56609	,06865
	kayıtsız boş zaman	49	4,0867	,47132	,06733

Independent Samples Test

		Levene's Test for Equality of Variances		t-test for Equality of Means						
		F	Sig.	t	df	Sig. (2-tailed)	Mean Difference	Std. Error Difference	95% Confidence Interval of the Difference	
Dönüşümsel_liderlik	Equal variances assumed	2,538	,114	-,504	115	,615	-,04997	,09905	-,24618	,14624
	Equal variances not assumed			-,520	112,539	,604	-,04997	,09616	-,24048	,14054

Sınıf değişkenine göre tek yönlü varyans analizi testi sonucu

Descriptives

Dönüşümsel_liderlik

	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error	95% Confidence Interval for Mean		Minimum	Maximum
					Lower Bound	Upper Bound		
1,00	39	4,2468	,66793	,10695	4,0303	4,4633	2,63	5,00
2,00	36	3,9236	,36263	,06044	3,8009	4,0463	3,25	4,63
3,00	10	3,9250	,19720	,06236	3,7839	4,0661	3,75	4,25
4,00	32	4,0195	,50910	,09000	3,8360	4,2031	3,13	5,00
Total	117	4,0577	,52690	,04871	3,9612	4,1542	2,63	5,00

ANOVA

Dönüşümsel_liderlik

	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Between Groups	2,265	3	,755	2,849	,041
Within Groups	29,940	113	,265		
Total	32,204	116			

Multiple Comparisons

Dependent Variable: Dönüşümsel_liderlik

Tukey HSD

(I) sınıf	(J) sınıf	Mean Difference (I-J)	Std. Error	Sig.	95% Confidence Interval	
					Lower Bound	Upper Bound
1,00	2,00	,32318*	,11897	,038	,0130	,6334
	3,00	,32179	,18245	,296	-,1540	,7976
	4,00	,22726	,12277	,255	-,0929	,5474
2,00	1,00	-,32318*	,11897	,038	-,6334	-,0130
	3,00	-,00139	,18400	1,000	-,4812	,4784
	4,00	-,09592	,12506	,869	-,4220	,2302
3,00	1,00	-,32179	,18245	,296	-,7976	,1540
	2,00	,00139	,18400	1,000	-,4784	,4812
	4,00	-,09453	,18648	,957	-,5808	,3918
4,00	1,00	-,22726	,12277	,255	-,5474	,0929
	2,00	,09592	,12506	,869	-,2302	,4220
	3,00	,09453	,18648	,957	-,3918	,5808

*. The mean difference is significant at the 0.05 level.

Kısmi korelasyon testi sonucu

Correlations

Control Variables			yas	Dönüşümsel_liderlik
ciddi_kayıtsız	yas	Correlation	1,000	-,068
		Significance (2-tailed)	.	,471
		df	0	114
	Dönüşümsel_liderlik	Correlation	-,068	1,000
		Significance (2-tailed)	,471	.
		df	114	0

Ek-3 Araştırma İzin Yazısı

T.C.
RECEP TAYYİP ERDOĞAN ÜNİVERSİTESİ
Spor Bilimleri Fakültesi Dekanlığı

Sayı : E-97905794-302.08-2197
Konu : Araştırma İzni- Cengizhan BEDER

13.06.2024

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

İlgi : 03.06.2024 tarihli ve E-19527874-302.08-14727 sayılı yazı.

Enstitünüz Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı Beden Eğitimi ve Spor Tezli Yüksek Lisans Programı öğrencisi 212903009-Cengizhan BEDER'in yürütmekte olduğu tez çalışması kapsamında Fakültemizde eğitim gören öğrencilere yönelik "Spor Yöneticiliği Bölümü Öğrencilerinin Liderlik Davranışlarına İlişkin Öz Algıları" konulu akademik çalışma talebi Dekanlığımızca uygun görülmüştür.

Bilgilerini ve gereğini arz ederim.

Dr. Öğr. Üyesi Halil İbrahim ÇAKIR
Dekan V.

Ek : Dilekçe ve Ekler

ETİK KURUL KARARI

T.C.

RECEP TAYYİP ERDOĞAN ÜNİVERSİTESİ SOSYAL VE BEŞERİ BİLİMLER ETİK KURULU

DEĞERLENDİRME RAPORU

Toplantı Tarihi : 24/04/2024
Toplantı K. Sayısı : 2024/164

Doç. Dr. Ümit Doğan ÜSTÜN ve Cengizhan BEDER'in "Spor Yöneticiliği Bölümü Öğrencilerinin Liderlik Davranışlarına İlişkin Öz Algıları" isimli tez çalışması kapsamında yürütülecek çalışmalar için izin talebi kurulumuzca değerlendirilmiş olup;

- ☒ Etik açıdan uygun bulunmuştur.
- ☐ Etik açıdan uygun bulunmamıştır.
- ☐ Etik açıdan önerilen değişikliklerin yapılmasıyla uygun bulunmuştur.

Prof. Dr. Nebi GÜMÜŞ
Başkan

Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Fenler Mah. Zihni Derin Yerleşkesi 53100 RİZE
Tel: 0464 223 81 00 Faks: 0464 223 63 28
www.erdogan.edu.tr